ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Τεύχος 57, Μάρτιος 2000

ΙΝΕ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ

Τα προγράμματα κατάρτισης του ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ στο νομό Φθιώτιδας Με υψηλότερη ισοτιμία στην ΟΝΕ, ισχυρότερες πιέσεις στην αγορά εργασίας Τα στοιχεία της Eurostat για την κοινωνική προστασία Η κρίση της ναυπηγικής βιομηχανίας στην Ελλάδα Καταναλωτικά δάνεια και εργαζόμενοι Δραστηριότητες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Τεύχος 57, Μάρτιος 2000

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση (Σ.Ε.Κ) αποτέλεσε από τη συγκρότηση των περιφερειακών παραρτημάτων του ΚΕΚ-ΙΝΕ τη βασικότερη ίσως πολιτική παρέμβαση του συνδικαλιστικού κινήματος στην αγορά εργασίας. Η ανάγκη για συνεχή προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού στις συντελούμενες παραγωγικές και τεχνολογικές αναδιαρθρώσεις σε συνδυασμό με την αυξανόμενη, ιδιαίτερα στους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας ανεργία, οριοθετούν το ρόλο και τη σημασία της ΣΕΚ. Στο τεύχος αυτό της ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των καταρτισθέντων και η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων του ΚΕΚ-ΙΝΕ / ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ στο νομό Φθιώτιδας. Επιπλέον, η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει άρθρα σχετικά με την ισοτιμία της δραχμής και του ΕΥΡΩ, τα στοιχεία της Eurostat για την κοινωνική προστασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την κρίση της ναυπηγικής βιομηχανίας στην Ελλάδα, τα καταναλωτικά δάνεια. Τέλος η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει τις δραστηριότητες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Νίκος Μπάκουλης • **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:** ΤΟ Δ.Σ.ΤΟΥ ΙΝΕ, *Πρόεδρος:* Νίκος Μπάκουλης, *Αναπληρωτής Πρόεδρος:* Θεόδ. Χρονόπουλος, *Αντιπρόεδρος:* Π. Βούτος, Στ. Λαιμός, Γ. Ποντικός *Διευθύνων Σύμβουλος* Φ. Φατούρος, *Γρ. Οικονομικού:* Κ. Πουπάκης, *Μέλη:* Α. Βλάχος, Ν. Ζωντός, Χ. Καλύβας, Σ. Μαντζουράνης, Α. Μητρόπουλος, Γ. Ντάσης, Δ. Παπλαβάντζας, Γ. Χριστοδούλου, •**ΓΡΑΦΕΙΑ:** Εμμ. Μπενάκη 71Α, Αθήνα 106 81, Τηλ: 3304469-74, Fax: 3304452• **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ** www.inegsee.gr.• **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΠΑΡΑΓΩΓΗ:** ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 5156820, Fax: 5156811

Τα προγράμματα κατάρτισης του ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ στο Ν.Φθιώτιδας

του Σπύρου Βογιατζή

Η Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση αποτέλεσε από τη συγκρότηση των περιφερειακών παραρτημάτων του ΚΕΚ-ΙΝΕ τη βασικότερη ίσως πολιτική παρέμβαση του συνδικαλιστικού κινήματος στην αγορά εργασίας. Η ανάγκη για συνεχή προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού στις συντελούμενες παραγωγικές και τεχνολογικές αναδιαρθρώσεις σε συνδυασμό με την αυξανόμενη -ιδιαίτερα στους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας- ανεργία, οριοθετούν το ρόλο και τη σημασία της ΣΕΚ

Σε αυτή τη κατεύθυνση η υλοποίηση των προγραμμάτων κατάρτισης δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός αλλά το μέσο ενεργητικής παρέμβασης στην αγορά εργασίας με απώτερο στόχο την μεγιστοποίηση της πιθανότητας να βρει αλλά και να διατηρήσει θέση εργασίας ο καταρτιζόμενος. Ωστόσο παρά τη σημασία του θεσμού της ΣΕΚ τόσο η αποτελεσματικότητα των υλοποιηθέντων προγραμμάτων όσο και η σύνθεση του πληθυσμού των καταρτισθέντων δεν αποτέλεσαν αντικείμενο συστηματικής ανάλυσης στο Νομό Φθιώτιδας.

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να απαντήσει στα παραπάνω, για τα προγράμματα που το ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ υλοποίησε στη Λαμία στα πλαίσια του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, καλύπτει τη περίοδο Οκτωβρίου 1995 - Μαίου 1999 και αναφέρεται σε 8 προγράμματα κατάρτισης. Ο υπό εξέταση πληθυσμός αποτελείται από 139 άνεργους που παρακολούθησαν τα προγράμματα αυτά και δεν αναφέρεται σε μια ευρύτερη ποσοτική ανάλυση του συνόλου των προγραμμάτων κατάρτισης στο Ν. Φθιώτιδας. Σ'αυτή τη βάση η ανάλυση που ακολουθεί αναφέρεται σε ενδείξεις και όχι σε γενικευμένα αντιπροσωπευτικά συμπεράσματα.

Οι βασικοί στόχοι ήταν δύο :

- Η ανάλυση των βασικών δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των καταρτισθέντων , έτσι ώστε να εντοπισθούν ποια υποσύνολα του πληθυσμού των ανέργων είχαν ικανοποιητική πρόσβαση στην κατάρτιση και ποια όχι.
- Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας, των υλοποιηθέντων προγραμμάτων, κατάρτισης μέσα από τη διερεύνηση παραμέτρων είτε απολύτως αντικειμενικών - όπως η επαγγελματική κατάσταση των καταρτισθέντων μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων - είτε υποκειμενικών που σχετίζονται με τις απόψεις των ιδίων των καταρτισθέντων αναφορικά με θέματα όπως η συνεισφορά των προγραμμάτων στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, οι λόγοι συμμετοχής τους κλπ.

Για την ανάλυση των δημογραφικών χαρακτηριστικών αξιοποιήθηκαν τα στοιχεία από τις αιτήσεις συμμετοχής τους, στα προγράμματα κατάρτισης.

Για την ανάλυση των αντίστοιχων χαρακτηριστικών στο σύνολο των ανέργων του νομού υπήρξε επεξεργασία στοιχείων του ΟΑΕΔ που αφορούν 4.928 εγγεγραμμένους άνεργους για την περίοδο Ιανουαρίου 1998 - Μαίου 1999.

Όσον αφορά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων πραγματοποιήθηκε τηλεφωνική συνέντευξη με χρήση ερωτηματολογίου προς τους καταρτισθέντες.

Με το ερωτηματολόγιο επιδιώχθηκε να διερευνηθούν από το σύνολο των καταρτισθέντων :

- Η κατάσταση της απασχόλησής τους μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων και ως σήμερα.
- Το μέγεθος της συνεισφοράς του προγράμματος στην επαγγελματική προοπτική τους.
- Η ύπαρξη - πριν από τα προγράμματα- ερ-

γασιακής εμπειρίας ,σχετικής ή όχι , με το αντικείμενο του προγράμματος.

- Οι λόγοι συμμετοχής τους στο πρόγραμμα
- Η συχνότητα συμμετοχής τους σε προγράμματα κατάρτισης.

Σύνθεση κατά φύλο

Η συμμετοχή των γυναικών στα προγράμματα κατάρτισης που ο φορέας υλοποίησε στο Νομό Φθιώτιδας την περίοδο 1995-1999 είναι πολύ εντονότερη από ότι των ανδρών. Από τα 8 προγράμματα, μόνο σε ένα ήταν περισσότεροι οι άνδρες, ενώ στα υπόλοιπα 7 το ποσοστό συμμετοχής ανδρών είναι παντού κάτω από το 30%. Το πολύ υψηλό ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στα προγράμματα κατάρτισης δεν μπορεί να αποδοθεί εξολοκλήρου στη σύνθεση του πληθυσμού των ανέργων του Νομού Φθιώτιδας, όπου πράγματι υπερισχύουν οι γυναίκες αλλά όχι με τόσο εντυπωσιακά ποσοστά.

Ο πίνακας 1 που εμφανίζει τη σύνθεση κατά φύλο των πληθυσμών των ανέργων του Νομού Φθιώτιδας και των καταρτισθέντων από το ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ καθώς και τους σχετικούς δείκτες συμμετοχής* είναι χαρακτηριστικός.

Ηλικιακή σύνθεση των καταρτισθέντων

Η κατανομή των καταρτισθέντων σε ηλικιακές ομάδες παρουσιάζεται στον πίνακα 2.

Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι τα προ-

πίνακας 1 *Ποσοστιαία σύνθεση κατά φύλο*

	Άνδρες	**Γυναίκες**
Άνεργοι Νομού Φθιώτιδας	41,5%	58,5%
Καταρτισθέντες ΚΕΚ ΙΝΕ ΓΣΕΕ	18,1%	81,9%
Δείκτης συμμετοχής	**0,44**	**1,40**

πίνακας 2 *Ηλικιακή κατανομή των καταρτισθέντων*

	Άνδρες		**Γυναίκες**		**Σύνολο**	
Έως 24	10	**38,46%**	67	**59,29%**	77	**55,40%**
25 -29	9	**34,62%**	23	**20,35%**	32	**23,02%**
30 -34	6	**23,08%**	13	**11,50%**	19	**13,67%**
35 -39	1	**3,85%**	9	**7,96%**	10	**7,19%**
40 και άνω		**0,00%**	1	**0,88%**	1	**0,72%**
Σύνολο	**26**	**100,00%**	**113**	**100,00%**	**139**	**100,00%**

* Ο Δείκτης Συμμετοχής ενός υποσυνόλου ορίσθηκε ως : ο λόγος του ποσοστού συμμετοχής (%) του υποσυνόλου Α στον πληθυσμό των καταρτιζομένων, προς ,το ποσοστό συμμετοχής (%) του υποσυνόλου στον πληθυσμό των ανέργων.

Με βάση τον παραπάνω ορισμό η σημασία του Δείκτη Συμμετοχής είναι η εξής: όταν η τιμή του είναι 1 η ομάδα στην οποία αναφέρεται συμμετέχει με το ίδιο ακριβώς ποσοστό στη σύνθεση των πληθυσμών τόσο των καταρτισθέντων όσο και των ανέργων. Όταν η τιμή του δείκτη είναι μεγαλύτερη του 1 συμμετέχει μεγαλύτερο ποσοστό στον πληθυσμό των καταρτισθέντων από ότι στους άνεργους, ενώ ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει στη περίπτωση όπου ο δείκτης είναι μικρότερος της μονάδας.

γράμματα κατάρτισης βρίσκουν απήχηση σε πολύ μεγάλο βαθμό σε μικρές ηλικίες. Μόλις το 7,97% των καταρτισθέντων ήταν άνω των 35 ετών και μόνο ένας από τους 139 άνω των 40 ετών.

Και εδώ υπάρχουν ουσιαστικές διαφοροποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η μεγάλη πλειοψηφία των γυναικών (έξι στις δέκα) είναι πολύ μικρής ηλικίας -έως 24 ετών- ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες είναι 36%. Αντίθετα στις "μεσαίες" ηλικίες (25-34) βρίσκεται η πλειοψηφία - 60%- των ανδρών ενώ το ποσοστό των γυναικών πέφτει περίπου στο 32%. Στους άνω των 35 το ποσοστό των ανδρών είναι πολύ μικρό 4% μόλις ενώ το αντίστοιχο των γυναικών προσεγγίζει το 9%.

Η σύγκριση της ηλικιακής σύνθεσης των ανέργων του Νομού Φθιώτιδας και του εξεταζόμενου πληθυσμού οδηγεί σε ορισμένα βασικά συμπεράσματα. Πιο συγκεκριμένα οι μικρές ηλικίες (έως 29 ετών) εκπροσωπούνται πολύ πιο έντονα στα προγράμματα κατάρτισης .Η συμμετοχή της ηλικιακής ομάδας 30-34 είναι σε απόλυτη σχεδόν αντιστοιχία με το σύνολο των ανέργων, ενώ και η ηλικιακή ομάδα 35-39 ετών δεν παρουσιάζει σημαντική απόκλιση. Από εκεί και πέρα όμως άνω των 40 ετών ουσιαστικά δεν υπάρχει πρόσβαση στη κατάρτιση παρότι η ηλικιακή αυτή ομάδα αντιστοιχεί στο 1/5 του συνολικού αριθμού των ανέργων.

Οι διαφοροποιήσεις που επισημάνθηκαν μεταξύ των δύο φύλων νωρίτερα, όσον αφορά τη συμμετοχή των διαφόρων ηλικιακών ομάδων, διακρίνονται με μεγαλύτερη σαφήνεια στον Πίνακα 3.

Είναι προφανές ότι οι αναντίστοιχες στη σύνθεση του πληθυσμού των καταρτισθέντων είναι πολύ μεγαλύτερες στους άνδρες άνεργους.

Οικογενειακή κατάσταση

Η σύνθεση του πληθυσμού των καταρτισθέντων ως προς την οικογενειακή κατάσταση καθώς και οι αντίστοιχες τιμές του δείκτη συμμετοχής παρουσιάζονται στους πίνακες 4-5

πίνακας 3 *Δείκτης συμμετοχής κατά ηλικία και φύλο*

	Ηλικία				
	Έως 24	**25-29**	**30-34**	**35-39**	**40+**
Άνδρες	1,18	1,47	0,29	0	0
Γυναίκες	1,54	1,16	0,80	0,67	0,05
Σύνολο	**1,57**	**1,20**	**0,97**	**0,70**	**0,04**

Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν είναι δύο:

Πρώτον, υπάρχει μια πολύ πιο έντονη συμμετοχή στα προγράμματα κατάρτισης των άγαμων σε σχέση με τους έγγαμους. Το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στους άνδρες όπου το σύνολο σχεδόν των καταρτισθέντων (23 στους 25) ανήκουν σε αυτή τη κατηγορία. Δεύτερον, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της κατανομής με βάση την ηλικία έτσι και ως προς την οικογενειακή κατάσταση οι αναντιστοιχίες μεταξύ καταρτισθέντων και ανέργων είναι εντονότερες στον ανδρικό πληθυσμό.

Εκπαιδευτικό επίπεδο

Η κατανομή των καταρτισθέντων ως προς το εκπαιδευτικό τους επίπεδο δίνεται στους επόμενους πίνακες.

Και ως προς την παράμετρο του εκπαιδευτικού επιπέδου οι διαφοροποιήσεις στη σύνθεση των πληθυσμών των ανέργων και των καταρτισθέντων είναι έντονες.

Το μορφωτικό επίπεδο των καταρτισθέντων είναι σαφώς υψηλότερο από το αντίστοιχο του συνόλου των ανέργων. Οι πολύ χαμηλές εκπαιδευτικές βαθμίδες (ανεκπαίδευτοι - υποχρεωτική εκπαίδευση) δεν είχαν πρόσβαση στα

πίνακας 4 *Οικογενειακή κατάσταση καταρτιζομένων*

Οικογενειακή κατάσταση	Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο	
Άγαμοι	24	**92,31%**	85	**75,22%**	109	**78,42**
Διαζευγμένοι	0	**0,00%**	3	**2,65%**	3	**2,16**
Έγγαμοι	2	**7,69%**	25	**22,12%**	27	**19,42**
Σύνολο	**26**	**100,00%**	**113**	**100,00%**	**139**	**100,00%**

πίνακας 5 *Δείκτης συμμετοχής κατά οικογενειακή κατάσταση*

	Άγαμοι	Έγγαμοι	Διαζευγμένοι
Άνδρες	1,90	0,17	0
Γυναίκες	1,22	0,59	2,38
Σύνολο	**1,45**	**0,45**	**0,83**

πίνακας 6 *Εκπαιδευτικό επίπεδο καταρτισθέντων*

Εκπαιδευτικό επίπεδο	Φύλο					
	Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο	
Λύκειο	15	**57,69%**	73	**64,60%**	88	**63,31%**
ΤΕΙ	3	**11,54%**	16	**14,16%**	19	**13,67%**
ΑΕΙ	8	**30,77%**	24	**21,24%**	32	**23,02%**
Σύνολο	**26**	**100,00%**	**113**	**100,00%**	**139**	**100,00%**

προγράμματα κατάρτισης ενώ αντίθετα η συμμετοχή των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αυξημένη. Αυτή η διαφορά θα πρέπει πρώτιστα να αποδοθεί στο χαρακτήρα των συγκεκριμένων προγραμμάτων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε σύνολο 8 προγραμμάτων τα 5 αφορούσαν τη Μέση εκπαίδευση τα 3 Τριτοβάθμια και κανένα την υποχρεωτική.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό σημείο είναι ότι ενώ στο συνολικό πληθυσμό των ανέργων το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών είναι υψηλότερο των ανδρών, στο υποσύνολο των ανέργων η εικόνα αντιστοιχεί με σημαντικά υψηλότερα ποσοστά πτυχίων ΑΕΙ στους άνδρες. Με βάση τα παραπάνω ποσοστά ο δείκτης συμμετοχής (πίνακας 7) κατά εκπαιδευτικό επίπεδο δίνει ουσιαστικά το μέγεθος των αποκλίσεων όσον αφορά τη σύνθεση των δύο πληθυσμών.

Τρία σημεία είναι χαρακτηριστικά.

- Πρώτον και οι τρεις υψηλές βαθμίδες εκπαίδευσης (Λύκειο -ΤΕΙ - ΑΕΙ) συμμετέχουν στον πληθυσμό των καταρτισθέντων με ποσοστά εμφανώς μεγαλύτερα από ότι στο σύνολο των ανέργων.
- Δεύτερον οι αποκλίσεις αυξάνονται όσο ανεβαίνει και το εκπαιδευτικό επίπεδο. Έτσι το ποσοστό π.χ. των ανδρών πτυχιούχων ΑΕΙ στους καταρτισθέντες είναι σχεδόν τεσ-

πίνακας 7 *Δείκτης συμμετοχής κατά εκπαιδευτικό επίπεδο*

	Λύκειο	**ΤΕΙ**	**ΑΕΙ**
Άνδρες	2,23	3,00	4,38
Γυναίκες	1,35	3,18	2,76
Σύνολο	**1,65**	**3,33**	**3,03**

σεράμισι φορές μεγαλύτερο από ότι το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο των ανέργων.

- Τρίτον οι αποκλίσεις που εμφανίζονται σε σχέση με το σύνολο των ανέργων είναι πολύ εντονότερες στον ανδρικό πληθυσμό με μόνη εξαίρεση τους πτυχιούχους ΤΕΙ όπου ο δείκτης συμμετοχής βρίσκεται πολύ ψηλά εξίσου για άνδρες και γυναίκες.

Γεωγραφική κατανομή - επίπεδο αστικότητας

Η κατανομή κατά επίπεδο αστικότητας δίνεται στον πίνακα 8 . Η διάκριση είναι μεταξύ ταρτισθέντων που προέρχεται από περιοχές πέραν της Λαμίας .Είναι ενδιαφέρον ότι το ποσοστό δεν παρουσιάζει καμιά διαφοροποίηση σε επίπεδο φύλου.

Ο Πίνακας 9 παρουσιάζει τον αριθμό καταρτισθέντων ανά δήμο καθώς και την αναλογία καταρτισθέντων - πληθυσμού. Ο μέσος όρος για το νομό Φθιώτιδας είναι 8,12 καταρτισθέντες ανά 10.000 κατοίκους. Με βάση τα δεδομένα μπορούμε να κατατάξουμε τις περιοχές του νομού σε τέσσερα επίπεδα.

- Σε ένα πρώτο επίπεδο η Λαμία παρουσιάζει αναλογία καταρτισθέντων 2,5 περίπου φορές μεγαλύτερη του μέσου όρου.

πίνακας 8 *Καταρτισθέντες κατά επίπεδο αστικότητας*

	Άνδρες		**Γυναίκες**		**Σύνολο**	
Ημιαστικές - Αγροτικές	5	**19,23%**	22	**19,47%**	27	**19,42%**
Αστικές (Λαμία)	21	**80,77%**	91	**80,53%**	112	**80,58%**
Σύνολο	**26**	**100,00%**	**113**	**100,00%**	**139**	**100,00%**

Λαμίας (μοναδικό αστικό κέντρο του Νομού) και υπολοίπων περιοχών με βάση τη μόνιμη κατοικία (επίπεδο Δήμου) των καταρτισθέντων. Οι ημιαστικές και αγροτικές περιοχές υπολογίσθηκαν ως ενιαία κατηγορία αφ' ενός λόγω του μικρού αριθμού καταρτισθέντων, αφετέρου λόγω του ότι η διάκριση μεταξύ ημιαστικών και αγροτικών περιοχών με αναφορά στο επίπεδο του Δήμου δεν ήταν εφικτή μετά τη συγχώνευση μικρών κοινοτήτων σε Δήμους.

Η υλοποίηση του συνόλου των προγραμμάτων στη Λαμία δημιουργεί αντικειμενικά πρόβλημα συμμετοχής στους κατοίκους των υπολοίπων περιοχών. Παρά ταύτα υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 20% των κα-

- Σε ένα δεύτερο επίπεδο τρεις ακόμη δήμοι παρουσιάζουν αναλογία καταρτισθέντων σαφώς μεγαλύτερη από το μέσο όρο του νομού. Είναι χαρακτηριστικό ωστόσο ότι οι δύο δήμοι (Στυλίδας και Γοργοπόταμου) γειτνιάζουν στη Λαμία ενώ σε σχετικά μικρή απόσταση από τη πρωτεύουσα του Νομού βρίσκονται και ο τρίτος δήμος (Εχιναίων).
- Στο τρίτο επίπεδο οι υπόλοιποι δήμοι (5), έχουν μια μάλλον τυπική εκπροσώπηση τόσο σε απόλυτα μεγέθη (1 ή 2 καταρτισθέντες) όσο και σε αναλογία σε σχέση με το πληθυσμό τους, περίπου το μισό από το μέσο όρο του νομού (1,4 έως 4,7 έναντι 8,2 καταρτισθέντες ανά 10.000 κατοίκους).

πίνακας 9 *Αναλογία καταρτισθέντων - συνολικού πληθυσμού*

Δήμος	Καταρτιζόμενοι	%	Πληθυσμός	Καταρτιζόμενοι ανά 10.000 κατοίκους
Λαμίας	112	80,58%	55.445	20,20
Στυλίδας	9	6,47%	6.621	13,59
Γοργοποτάμου	5	3,60%	4.475	11,17
Εχιναίων	5	3,60%	4.544	11,00
Δομοκού	3	2,16%	6.289	4,77
Καμένων Βούρλων	2	1,44%	4.800	4,17
Σπερχειάδας	1	0,72%	8.573	1,17
Αγ.Γεωργίου Τυμφριστού	1	0,72%	3.167	3,16
Υπάτης	1	0,72%	6.759	1,47
Νομός Φθ/δας	**139**	**100,00%**	**171.274**	**8,12**

Τέλος στο τέταρτο επίπεδο υπάρχουν 14 δήμοι από τους οποίους δεν υπήρξε ούτε ένας καταρτισθείς . Γεωγραφικά οι περιοχές με αδυναμία πρόσβασης στα προγράμματα εντοπίζονται, στην αραιοκατοικημένη και λιγότερο αναπτυγμένη δυτική Φθιώτιδα, καθώς και στη νότια, με έντονη βιομηχανική δραστηριότητα αλλά απομακρυσμένη από τη Λαμία, επαρχία Λοκρίδας.

Λόγοι συμμετοχής

Οι λόγοι για τους οποίους οι άνεργοι επεδίωξαν τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα κατάρτισης δίνονται στο πίνακα 14.

Επισημαίνεται ότι η ερώτηση ήταν "ανοικτή" ενώ υπήρχε και η δυνατότητα πολλαπλών (έως 3) απαντήσεων. (Για το λόγο αυτό τα άθροισμα υπερβαίνει το 100%). Οι απαντήσεις των καταρτιζομένων επιβεβαιώνουν την άποψη ότι η επαγγελματική κατάρτιση θεωρείται από μεγάλα τμήματα της κοινωνίας ως επιδοματική πολιτική και όχι ως ενεργητική πολιτική απασχόλησης .Την απάντηση "συμμετείχα για οικονομικούς λόγους" δίνουν σχεδόν οι 6 στους 10 καταρτισθέντες (58,82%).

Στη δεύτερη θέση με ποσοστό επίσης πολύ μεγάλο ποσοστό (55,46%) βρίσκεται η απάντηση "ενδιαφέρον για το αντικείμενο - απόκτηση γνώσεων". Το πολύ υψηλό ποσοστό μπορεί να εξηγηθεί δεδομένου ότι το ΚΕΚ υλοποίησε σημαντικό αριθμό προγραμμάτων σε αντικείμενα σχετικά με την πληροφορική. Ένα σημαντικό ποσοστό των καταρτισθέντων- λίγο περισσότερο από έναν στους τέσσερις- (27,73%) δηλώνει ως λόγο συμμετοχής την ανάγκη "αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου- δημιουργία γνωριμιών" ή πολύ απλοϊκά "συμμετείχα επειδή ήμουν άνεργος".

Ωστόσο σε αυτή την κατηγορία απαντήσεων πρέπει να διακρίνουμε δύο εντελώς διαφορετικές όσον αφορά την ενσωμάτωσή τους στην αγορά εργασίας- κατηγορίες.

Αφ' ενός μεν οι πτυχιούχοι ΑΕΙ - ΤΕΙ, αφ' ετέρου δε οι γυναίκες άνεργοι. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει σε μεγάλο βαθμό η δυνατότη-

τα μερικής απασχόλησης -κυρίως άτυπης ή σε μικρότερο ποσοστό επίσημης καθώς για τους πτυχιούχους δεν απαιτείται κάρτα ανεργίας για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα κατάρτισης. Έτσι τα σεμινάρια συμπληρώνουν ουσιαστικά τις συνήθως χαμηλές αμοιβές τους ενώ διαμορφώνουν και ένα χώρο κοινωνικών επαφών που δεν υφίσταται στο "εργασιακό" περιβάλλον τους. Αντίθετα όσον αφορά το γυναικείο πληθυσμό η έλλειψη εργασιακής εμπειρίας, σε συνδυασμό με οικογενειακές υποχρεώσεις, ωθεί τις άνεργες γυναίκες να αντιμετωπίζουν ως ελάχιστα πιθανό το ενδεχόμενο να βρουν εργασία. Έτσι ο συνδυασμός επιδότησης-δημιουργίας κοινωνικού περίγυρου, αποτελεί-για την κατηγορία αυτή - το κυριότερο όφελος από τη συμμετοχή τους στα προγράμματα κατάρτισης.

Στην τέταρτη θέση καταγράφεται ως λόγος συμμετοχής με ποσοστό 19,33% "απόκτηση εμπειρίας, εξειδίκευση γνώσεων, αναβάθμιση δεξιοτήτων". Το ποσοστό ίσως δείχνει σχετικά μικρό ωστόσο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι είναι πολύ μικρό και το ποσοστό των συμμετεχόντων με εργασιακή εμπειρία στα αντικείμενα κατάρτισης που υλοποιήθηκαν. Και εδώ θα μπορούσε κάποιος να διακρίνει δύο υποκατηγορίες, εκείνους οι οποίοι επιδιώκουν μια αρχική εμπειρία (κυρίως νέους έως 25 - και λιγότερο - γυναίκες άνεργες) και εκείνους που επιδιώκουν την εξειδίκευση υπαρχόντων γνώσεων και αναβάθμιση δεξιοτήτων (δηλαδή ηλικίες άνω των 30 και πτυχιούχους ΑΕΙ- ΤΕΙ)

Η "προοπτική απασχόλησης" - ο βασικός δηλαδή λόγος υλοποίησης προγραμμάτων κατάρτισης- ως κίνητρο συμμετοχής βρίσκεται πολύ χαμηλά στην αξιολόγηση με ποσοστό μόλις 11,76%.Ωστόσο δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως απόρριψη του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης αλλά κυρίως ως έκφραση δυσπιστίας για τους μηχανισμούς λειτουργίας της αγοράς εργασίας κυρίως όσον αφορά τη διαδικασία ένταξης. Αυτό είναι σε ένα μεγάλο βαθμό αναμενόμενο καθώς η μεγάλη πλειοψηφία των καταρτιζομένων δεν είχε καμιά εργασιακή εμπειρία πριν τη συμμετοχή τους στα προγράμματα.

Τέλος καταγράφεται - με πολύ μικρό όμως ποσοστό μόλις 5,88% - ως λόγος συμμετοχής η "απόκτηση νέων τυπικών προσόντων". Ουσιαστικά πρόκειται για μια πιο ακραία έκφραση της άποψης που αντιλαμβάνεται την κατάρτιση ως εκπαιδευτική διαδικασία, γεγονός που επιβεβαιώνεται από το ότι το ποσοστό αυτής της άποψης βαίνει αυξανόμενο σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο των καταρτιζομένων.

Ως προς τηνπαραμετρο φύλο υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση όσον αφορά τον σημαντικότερο λόγο συμμετοχής. Οι άνεργοι άνδρες θέτουν ως προτεραιότητα το ενδιαφέρον τους για το αντικείμενο (65%) και αρκετά πιο πίσω την οικονομική επιδότηση 50%.

Αντίθετα οι γυναίκες δίνουν έμφαση στο οικονομικό και λιγότερο στο ενδιαφέρον για το α-

πίνακας 10 *Λόγοι συμμετοχής στο πρόγραμμα κατάρτισης*

Λόγοι Συμμετοχής	Αριθμός Καταρτιζομένων	Ποσοστό (%)
Οικονομικοί Λόγοι	70	**58,82**
Ενδιαφέρον για το αντικείμενο-Απόκτηση γνώσεων	66	**55,46**
Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου-Γνωριμίες	33	**27,73**
Απόκτηση εμπειρίας-Εξειδίκευση γνώσεων-Αναβάθμιση δεξιοτήτων	23	**19,33**
Προοπτική Απασχόλησης	14	**11,76**
Επιπλέον τυπικά προσόντα	7	**5,88**
Σύνολο	**119**	**100,00**

ντικείμενο (60,61% έναντι 53,54%).Η σημαντική αυτή διαφοροποίηση πιθανά συνδέεται όπως προαναφέρθηκε με τις μειωμένες προσδοκίες επαγγελματικής αποκατάστασης από πλευράς γυναικών. Από εκεί και πέρα η σειρά αξιολόγησης στα κίνητρα συμμετοχής είναι η ίδια σε άνδρες και γυναίκες, με τη διαφορά ότι όλες οι υπόλοιπες απαντήσεις σημειώνουν πολύ χαμηλά ποσοστά στους άνδρες, γεγονός που δείχνει ότι στον ανδρικό πληθυσμό των ανέργων τα κίνητρα συμμετοχής είναι πολύ συγκεκριμένα σε αντίθεση με τις γυναίκες που ωθούνται να συμμετάσχουν υπό την επίδραση μιας σειράς παραγόντων.

Οι διαφοροποιήσεις αναφορικά με την παράμετρο ηλικία δεν είναι εντυπωσιακές. Στις μικρές ηλικίες εμφανίζεται ως σημαντικότερος λόγος συμμετοχής, το ενδιαφέρον για το αντικείμενο με μικρή όμως διαφορά από το οικονομικό κίνητρο. Όσο μεγαλώνει η ηλικία η εικόνα αντιστρέφεται, έτσι ώστε στις ηλικίες άνω των 30 να υπάρχει σαφής εικόνα με τους οικονομικούς λόγους να βρίσκονται στην πρώτη θέση με σημαντική διαφορά. Αξιοσημείωτα υψηλά στις ηλικίες άνω των 25 είναι και τα ποσοστά εκείνων που συμμετέχουν προσδοκώντας επιπλέον τυπικά προσόντα ενώ η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου καταγράφει αισθητά υψηλότερα ποσοστά (44%) στις μεσαίες ηλικίες (25-29). Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι η άποψη για συμμετοχή με στόχο "απόκτηση εμπειρίας - εξειδίκευση γνώσεων" παρουσιάζει υψηλά ποσοστά αποδοχής στις πολύ μικρές και μεγάλες ηλικίες γεγονός που ενισχύει την άποψη για δύο υποκατηγορίες στα πλαίσια αυτής της θεώρησης.

Τέλος όσον αφορά την ανάλυση με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο οι διαφοροποιήσεις που καταγράφονται είναι αισθητές. Πιο συγκεκριμένα:

- Το ενδιαφέρον για το αντικείμενο, ως λόγος συμμετοχής, αυξάνει εντυπωσιακά τα ποσοστά αποδοχής καθώς αυξάνει το μορφωτικό επίπεδο (από 44% Λύκειο σε 82% ΑΕΙ).
- Η προοπτική απασχόλησης ως κίνητρο δεν αφορά σχεδόν καθόλου τους πτυχιούχους ΑΕΙ- ΤΕΙ με μια μόλις απάντηση σε σύνολο 44 ερωτηθέντων. Αντίθετα το ποσοστό που συγκεντρώνει (17,3 %) στους απόφοιτους λυκείου είναι σημαντικό.
- Έντονα διαφοροποιημένη είναι η εικόνα και όσον αφορά την άποψη περί "αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου - νέων γνωριμιών" ως λόγου συμμετοχής. Η αποδοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι πολύ υψηλότερη από ότι στη μέση εκπαίδευση.

Ανάλογη είναι η εικόνα και για την άποψη περί συμμετοχής με βάση την προσδοκία για επιπλέον τυπικά προσόντα που ακολουθεί παρόμοια κλιμάκωση με τη θέση για συμμετοχή από ενδιαφέρον στο αντικείμενο.

Συμπερασματικά η στάση των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δείχνει ενιαία για Α-ΕΙ- ΤΕΙ και πολύ διαφοροποιημένη σε σχέση με τις απόψεις των αποφοίτων Λυκείου.
Ιδιαίτερα ακραίες θέσεις διατυπώνονται από τους πτυχιούχους ΑΕΙ που τείνουν να αποσυνδέσουν όχι μόνο τη προοπτική απασχόλησης αλλά ακόμη και την αναβάθμιση των επαγγελματικών δεξιοτήτων με θεσμό την Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση δίνοντας πολύ μεγάλη έμφαση στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο και στο κοινωνικό πλαίσιο των προγραμμάτων. Σε κάθε περίπτωση όμως ο σχετικά μικρός αριθμός από πτυχιούχους ΑΕΙ -ΤΕΙ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη όσον αφορά τη γενίκευση των συμπερασμάτων.

Η συχνότητα συμμετοχής σε προγράμματα κατάρτισης

Η συχνότητα συμμετοχής σε προγράμματα κατάρτισης είναι μια ιδιαίτερα σημαντική παράμετρος αξιολόγησης. Όχι μόνο γιατί προσδιορίζει τη στάση των καταρτιζομένων απέναντι στο θεσμό, αλλά και για ότι επιτρέπει έμμεσα συμπεράσματα όσον αφορά τη δυνατότητα πρόσβασης στην επαγγελματική κατάρτιση για το σύνολο των ανέργων. Ο εκ των πραγμάτων περιορισμένος αριθμός προγραμμάτων σε συνδυασμό με πολλαπλές συμμετοχές από ορισμένους ανέργους, οδηγεί αντικειμενικά σε περιθωριοποίηση και αποκλεισμό ομάδων εν δυνάμει καταρτιζομένων.
Το ερώτημα που τέθηκε στους καταρτισθέντες αφορούσε τον αριθμό των προγραμμάτων κατάρτισης που έχουν παρακολουθήσει εκτός από το πρόγραμμα στο ΚΕΚ-ΙΝΕ/Γ.Σ.Ε.Ε.
Περισσότεροι από τους μισούς απάντησαν ότι συμμετείχαν σε τουλάχιστον ένα ακόμα πρόγραμμα κατάρτισης.

Με βάση το φύλο οι γυναίκες εμφανίζουν μια μεγαλύτερη συχνότητα παρακολούθησης σεμιναρίων. Είναι ενδεικτικό ότι μία στις δέκα περίπου άνεργες έχει παρακολουθήσει τουλάχιστον πέντε προγράμματα (κανένας άνδρας δεν εμφανίζει τέτοια συχνότητα) ενώ περισσότερες από μία στις τέσσερις άνεργες έχουν παρακολουθήσει τουλάχιστον τρία προγράμματα, τη στιγμή που αντίστοιχη αναλογία στους άνδρες είναι ένας στους δέκα.
Η κατανομή με βάση την ηλικία είναι φυσιολογική. Η πλειοψηφία των μέχρι 25 δεν έχει παρακολουθήσει άλλα προγράμματα ενώ λιγότερο από το 15% έχει παρακολουθήσει τρία ή περισσότερα. Από 25-29 το αθροιστικό ποσοστό όσων παρακολούθησαν τρία ή περισσότερα προσεγγίζει το 33% ενώ για τους άνω των τριάντα πλησιάζει το 40%. Για μία ακόμη φορά όμως θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο μικρός σχετικά αριθμός καταρτισθέντων στις ηλικιακές αυτές ομάδες συνιστά στατιστικό μειονέκτημα για την αξιοπιστία των μεγεθών που προκύπτουν.
Όσον αφορά την ανάλυση με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο το βασικό στοιχείο που προκύπτει είναι ότι οι πτυχιούχοι ΑΕΙ παρουσιάζουν πολύ μικρή συχνότητα συμμετοχής. Για το 57% το πρόγραμμα που παρακολούθησαν ήταν το μοναδικό ενώ μόλις δύο στους δέκα είχαν παρακολουθήσει τρία περισσότερα. Αντίθετα οι πτυχιούχοι ΤΕΙ και οι απόφοιτοι Λυκείου έχουν αισθητά μεγαλύτερη συχνότητα συμμετοχής. Και εδώ ισχύουν οι προαναφερθέντες περιορισμοί όσον αφορά τον μικρό στατιστικά αριθμό των καταρτισθέντων.

Η εργασιακή εμπειρία των καταρτιζομένων

Η κατανομή των καταρτισθέντων με βάση το επίπεδο εργασιακής εμπειρίας που διέθεταν πριν από το πρόγραμμα κατάρτισης, είναι μέχρις ενός σημείου αναμενόμενη, με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε ως προς την ηλιακή σύνθεση του πληθυσμού τους. Δεδομένου ότι 55,40% είναι κάτω των 25 είναι λογικό οι μισοί περίπου-49,63% από τους ερωτηθέντες να μην έχουν δουλέψει ποτέ, πριν από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα κατάρτισης. Ταυτόχρονα περισσότεροι από 4 στους 10 (41,48%) είχαν κάποια εργασιακή εμπειρία αλλά σε επαγγελματική θέση που δεν σχετιζόταν με το αντικείμενο κατάρτισης. Έτσι μόνο το 8,01% των κα-

πίνακας 11 *Συχνότητα συμμετοχής σε προγράμματα κατάρτισης*

Φύλο	Αριθμός προγραμμάτων κατάρτισης								
	1		2		3 ή 4		5+		Σύνολο
Άνδρες	10	**52,63%**	7	**36,84%**	2	**10,53%**		**0,00%**	19
Γυναίκες	49	**47,12%**	28	**26,92%**	17	**16,35%**	10	**9,62%**	104
Σύνολο	**59**	**47,97%**	**35**	**28,46%**	**19**	**15,45%**	**10**	**8,13%**	**123**

ταρτισθέντων διέθετε σχετική με το πρόγραμμα εμπειρία.
Η σχετική ανάλυση με βάση το φύλο δεν εμφανίζει σημαντικές διαφοροποιήσεις. Το ποσοστό όσων είχαν εργασιακή εμπειρία σχετική με το αντικείμενο κατάρτισης παραμένει εξαιρετικά χαμηλό ανεξαρτήτως φύλου (9,01% γυναίκες 8,39% άνδρες). Παράλληλα οι άνδρες εμφανίζουν ένα κάπως υψηλότερο ποσοστό 54,17% έναντι 48,65% όσον αφορά τον πληθυσμό των ανέργων που δεν είχαν εργαστεί ποτέ πριν από το πρόγραμμα κατάρτισης.
Η ανάλυση με βάση την ηλικιακή κατανομή των καταρτισθέντων δεν εμφανίζει ιδιαιτερότητες. Όπως είναι λογικό στις μικρές ηλικίες η πλειοψηφία-περίπου τα 2/3- δεν έχουν καθόλου εργασιακή εμπειρία ενώ και το ποσοστό αυτών που δηλώνουν εμπειρία σχετική με το αντικείμενο είναι πολύ μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο των καταρτισθέντων (3,95% έναντι 8,89%). Στις ηλικίες 25-29 έχουμε το μεγαλύτερο ποσοστό για προηγούμενη εργασία σε αντικείμενο συναφές με το πρόγραμμα: 6,67% ποσοστό περίπου διπλάσιο από ότι στο σύνολο, ενώ τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας μοιράζονται σχεδόν ισομερώς -περίπου από 4 στους 10- μεταξύ αυτών που δεν είχαν καμία εργασιακή εμπειρία και εκείνων που είχαν κάπου δουλέψει αλλά όχι σε θέση σχετική με το αντικείμενο του προγράμματος.
Τέλος στις μεγαλύτερες ηλικίες-άνω των 30 ετών-περιορίζεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα-17,24%-το ποσοστό εκείνων που ουδέποτε εργάστηκαν.
Ωστόσο η μείωση αυτή δεν οδήγησε σε αντίστοιχη αύξηση του ποσοστού των καταρτισθέντων με σχετική εμπειρία- το ποσοστό είναι πολύ χαμηλά στο 13,79%- αλλά σε εντυπωσιακή αύξηση του ποσοστού (προσεγγίζει το 70%) όσων διαθέτουν κάποια εργασιακή εμπειρία μη συναφή με το αντικείμενο κατάρτισης.
Τέλος η ανάλυση με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο των καταρτισθέντων καταγράφει έντονες διαφοροποιήσεις μεταξύ εκπαιδευτικών βαθμίδων. Επισημαίνεται ιδιαίτερα η διαφοροποίηση μεταξύ πτυχιούχων ΑΕΙ-ΤΕΙ καθώς, φαίνεται ότι οι τελευταίοι εμφανίζουν μια πιο ευνοϊκή κατανομή όσον αφορά την εργασιακή εμπειρία. Πράγματι οι πτυχιούχοι ΤΕΙ έχουν τόσο το υψηλότερο ποσοστό -διπλάσιο από ότι στις άλλες βαθμίδες- σε καταρτισθέντες με σχετική επαγγελματική εμπειρία, όσο και το μικρότερο σε καταρτισθέντες χωρίς καθόλου εργασιακή εμπειρία.
Μεταξύ πτυχιούχων ΑΕΙ και αποφοίτων Λυκείου η διαφορά έγκειται στο ότι οι πτυχιούχοι στην πλειοψηφία τους εμφανίζουν εργασιακή εμπειρία αλλά σε αντικείμενο μη συναφές, ενώ σε επίπεδο Λυκείου η πλειοψηφία δεν έχει καμία απολύτως εργασιακή εμπειρία πριν από το πρόγραμμα κατάρτισης. Και στις δύο περιπτώσεις το ποσοστό εκείνων που έχουν εργασιακή εμπειρία σχετική με το αντικείμενο είναι πολύ χαμηλό.

Γενικότερα θα πρέπει να επισημανθεί ότι η μεγάλη διάφορα που εμφανίζεται μεταξύ των ποσοστών για σχετική και μη σχετική προϋπηρεσία, τόσο στο σύνολο όσο και στις επιμέρους ομάδες, οφείλεται σε ένα μεγάλο βαθμό στα πολύ εξειδικευμένα αντικείμενα των προγραμμάτων κατάρτισης που ο φορέας υλοποίησε- ι-

πίνακας 12 *Εργασιακή εμπειρία κατά εκπαιδευτικό επίπεδο*

Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Εργασιακή εμπειρία						
	Χωρίς εργασιακή εμπειρία		Εργασιακή εμπειρία σε συναφές αντικείμενο		Εργασιακή εμπειρία σε μη συναφές αντικείμενο		Σύνολο
Λύκειο	50	**57,47%**	7	**8,05%**	30	**34,48%**	87
ΤΕΙ	5	**27,78%**	3	**16,67%**	10	**55,56%**	18
ΑΕΙ	12	**40,00%**	2	**6,67%**	16	**53,33%**	30
Σύνολο	**67**	**49,63%**	**12**	**8,89%**	**56**	**41,48%**	**135**

διαίτερα σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης- γεγονός που αντικειμενικά περιόριζε την πιθανότητα συμμετοχών σε αυτά ανέργων με σχετική εμπειρία.

Αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κατάρτισης

Η προσπάθεια αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων κατάρτισης μέσω της διερεύνησης της επαγγελματικής κατάστασης των καταρτισθέντων μετά την ολοκλήρωση των σεμιναρίων, εμφανίζει ορισμένες αδυναμίες που, σε κάποιο βαθμό, μπορεί να θέσουν υπό αμφισβήτηση το βαθμό αξιοπιστίας των όποιων συμπερασμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να επισημανθούν ιδιαίτερα δύο σημεία:

1. Δεν μπορεί να υπάρξει - για το σύνολο των περιπτώσεων - ασφαλής μέθοδος που να συσχετίζει με απόλυτη σαφήνεια την εύρεση εργασίας με την παρακολούθηση ενός προγράμματος, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της λήξης του προγράμματος και της πρόσληψης είναι σημαντικό. Προκειμένου να αρθεί - μερικώς - η δυσκολία αυτή το σύνολο των καταρτισθέντων ερωτήθηκαν πώς αποτιμούν την συνεισφορά του προγράμματος που παρακολούθησαν στην επαγγελματική τους προοπτική.

2. Ο προσδιορισμός της εργασιακής κατάστασης θα έπρεπε να είναι σύμφωνος και με τους κοινά αποδεκτούς στατιστικούς ορισμούς περί απασχολούμενων άνεργων και μη εργατικού δυναμικού, αλλά ταυτόχρονα να αντικατοπτρίζει και την πραγματική κατάσταση απασχόλησης των καταρτιζομένων. Πιο συγκεκριμένα το πρόβλημα που εντοπίστηκε αφορούσε ένα σημαντικό ποσοστό καταρτισθέντων με εργασίες εποχικές ή έκτακτες, μερική απασχόληση, συμβάσεις έργου ή και άτυπες μορφές απασχόλησης. Σε αυτήν την κατεύθυνση έγινε ο ακόλουθος διαχωρισμός: Οι καταρτισθέντες διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες.

- *Εργαζόμενους κατά την περίοδο της έρευνας:*

Περιλαμβάνει όσους κατά την περίοδο της έρευνας (Οκτώβριος 99): παρείχαν εξαρτημένη εργασία (με πλήρη ή και μερική απασχόληση), ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη σύμβασης εργασίας, τη διάρκειά της αλλά και το είδος της (εργασίας ή έργου). Ακόμη περιλαμβάνονται οι αυτοαπασχολούμενοι και όσοι είχαν δημιουργήσει δική τους επιχείρηση.

- *Εργαζομένους κατά το παρελθόν (μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος) αλλά όχι κατά την περίοδο της έρευνας:*

Περιλαμβάνονται όσοι είχαν κάποια εργασία - με τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη περίπτωση - αλλά δεν εργάζονταν κατά την περίοδο της έρευνας

- *Παραμένοντες άνεργοι μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος:*

Δεν γίνεται διαχωρισμός ανέργων και μη εργατικού δυναμικού, θεωρώντας ότι η συμμετοχή στο πρόγραμμα κατάρτισης συνιστά ενέργεια που αποσκοπεί στην εύρεση εργασίας συνε-

πώς το σύνολο των καταρτισθέντων εντάσσονται στο εργατικό δυναμικό ως άνεργοι. Περιλαμβάνονται όσοι, είτε δεν δούλεψαν ποτέ μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, είτε απασχολήθηκαν (ή απασχολούνται) με όρους όμως που δεν πληρούν τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην πρώτη κατηγορία (π.χ συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη οικογενειακών επιχειρήσεων, άτυπα αυτοαπασχολούμενοι, απασχολούμενοι σε αγροτικές εργασίες κ.τ.λ).

πίνακας 13 *Κατάσταση απασχόλησης καταρτιζομένων*

Κατάσταση απασχόλησης καταρτιζομένων	Αριθμός καταρτιζομένων	Ποσοστό καταρτιζομένων
Εργάζονταν την περίοδο της έρευνας	58	**44,96%**
Εργάσθηκαν μετά το πρόγραμμα αλλά δεν εργάζονταν την περίοδο της έρευνας	19	**14,73%**
Δεν εργάσθηκαν ποτέ μετά το πρόγραμμα	52	**40,31%**

Με βάση τα παραπάνω η κατανομή των καταρτισθέντων ως προς την κατάσταση απασχόλησής τους δίνεται στον Πίνακα 13.

Ο Πίνακας 14 παρουσιάζει τη σχέση της κατάστασης απασχόλησης των καταρτισθέντων, με την εκτίμησή τους αναφορικά με τη συνεισφορά του προγράμματος κατάρτισης στην διαδικασία (ή στην προοπτική για τους ανέργους) επαγγελματικής αποκατάστασης.

Τα συμπεράσματα δεν είναι ενθαρρυντικά για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων, καθώς σε ένα βαθμό επιβεβαιώνουν τις ενδείξεις για αποσύνδεση της κατάρτισης με την εύρεση εργασίας. Από το σύνολο όσων εργάζονται κατά την περίοδο της έρευνας μόνο το 14,81% εκτιμά ότι το πρόγραμμα κατάρτισης συνείσφερε " πολύ " στην επαγγελματική τους αποκατάσταση ενώ ένα σημαντικό ποσοστό (27,78%) εκτιμά ότι δεν συνείσφερε " καθόλου " . Βέβαια το άθροισμα των θετικών στάσεων (" αρκετά " και " πολύ ") υπερισχύει ελαφρά- 51,85% έναντι 48,15%- των αρνητικών στάσεων ("καθόλου" ή "λίγο"). Επισημαίνεται ότι και στο σύνολο των καταρτισθέντων (ανεξάρτητα από την επαγγελματική τους κατάσταση), οι

πίνακας 14 *Βαθμός συνεισφοράς του προγράμματος κατάρτισης στην απασχόληση*

Κατάσταση απασχόλησης	Πόσο συνεισέφερε το πρόγραμμα στην επαγγελματική αποκατάσταση								
	Καθόλου		Λίγο		Αρκετά		Πολύ		Σύνολο
Εργάζονταν την περίοδο της έρευνας	15	**27,78%**	11	**20,37%**	20	**37,04%**	8	**14,81%**	54
Εργάσθηκαν μετά το πρόγραμμα αλλά όχι την περίοδο της έρευνας	5	**26,32%**	6	**31,58%**	8	**42,11%**		**0,00%**	19
Δεν εργάσθηκαν ποτέ μετά το πρόγραμμα	9	**17,65%**	13	**25,49%**	25	**49,02%**	4	**7,84%**	51
Σύνολο	**29**	**23,39%**	**30**	**24,19%**	**53**	**42,74%**	**12**	**9,68%**	**124**

θετικές στάσεις υπερισχύουν των αρνητικών με το ίδιο σχεδόν ποσοστό (52,42% έναντι 48,58%). Η διαφορά έγκειται στο ότι στην περίπτωση εκείνων που έχουν βρει εργασία οι ακραίες θέσεις (θετικές η αρνητικές) είναι πολύ πιο σαφείς από ότι στο σύνολο των καταρτισθέντων. Αυτό είναι φυσιολογικό καθώς οι έχοντες ήδη εργασία, μπορούν να εκτιμήσουν με μεγαλύτερη βεβαιότητα την όποια συνεισφορά της κατάρτισης σε αντίθεση με τους παραμένοντες ανέργους οι οποίοι καλούνται να " προεξοφλήσουν" τις επιπτώσεις της κατάρτισης στην επαγγελματική τους πορεία. Όσον αφορά όσους εργάστηκαν μετά το σεμινάριο αλλά δεν εργάζονται την περίοδο της έρευνας, η στάση τους απέναντι στην αξία του προγράμματος είναι κάπως πιο αρνητική, προφανώς ως απόρροια του γεγονότος ότι δε διατήρησαν την θέση εργασίας που είχαν. Ωστόσο ο μικρός αριθμός των μελών αυτής της κατηγορίας δεν ενδείκνυται στατιστικά για ασφαλή συμπεράσματα. Τέλος όσον αφορά όσους δεν εργάστηκαν καθόλου μετά την ολοκλήρωση της κατάρτισης, οι απόψεις τους για την συνεισφορά του προγράμματος στην επαγγελματική τους προοπτική, χαρακτηρίζονται αφενός από αισιοδοξία (ελάχιστο ποσοστό αρνητικών στάσεων 43,14%) αλλά και επιφυλακτικότητα καθώς οι 3 στους 4 (74,51%) τοποθετούνται στο μέσο της κλίμακας ("λίγο" ή "αρκετά") τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο είναι 66,99%.

Οι διαφοροποιήσεις στην αποτελεσματικότητα της κατάρτισης όσον αφορά το φύλο είναι ιδιαίτερα έντονες. Περίπου έξι στους δέκα άνδρες (59,09%) εργάζονται στην περίοδο της έρευνας έναντι περίπου τεσσάρων στις δέκα γυναικών 42,06%. Μεγαλύτερο επίσης ποσοστό παρουσιάζουν οι άνδρες από τις γυναίκες και σε όσους εργάστηκαν στο παρελθόν (18,18% έναντι 14,02%). Αντίθετα η πλειοψηφία των γυναικών 43,93% δεν εργάστηκε ποτέ μετά την ολοκλήρωση της κατάρτισης έναντι αντιστοίχου ποσοστού μόλις 22,73% για τους άνδρες.

Η ανάλυση με βάση την ηλικία παρουσιάζει εν-

διαφέρον: Καταρχήν το ποσοστό αυτών που δεν εργάστηκαν ποτέ δείχνει αξιοσημείωτη σταθερότητα γύρω στο 40% - ανεξαρτήτως ηλικίας- κυμαινόμενο από 39,44% (για τους έως 24) μέχρι 42,86% για τους άνω των 30 ετών.

Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό είναι η όμοια σε μεγάλο βαθμό, δυναμική που εμφανίζουν οι ομάδες κάτω των 25 και 25 έως 29 ετών, όπου η πλειοψηφία τους εργάζονταν την περίοδο της έρευνας ενώ πολύ μικρό καταγράφεται το ποσοστό εκείνων που εργάζονταν μετά την κατάρτιση, αλλά όχι την περίοδο της έρευνας. Αντίθετα στις ηλικίες άνω των 30 πέραν του ότι η πλειοψηφία της ομάδας δεν εργάστηκε ποτέ (μετά την κατάρτιση) καταγράφεται και σημαντικό πρόβλημα όσον αφορά τη σταθερότητα της εργασίας. Πιο συγκεκριμένα ενώ η αναλογία νυν εργαζομένων προς πρώην εργαζόμενους είναι 4 προς 1, έως 25 και 5 προς 1 για 25-29 ετών, πέφτει μόλις στο 1,25 προς 1 για τις ηλικίες άνω των 30 ετών.

Όσον αφορά την ανάλυση με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο προκύπτει ότι όσο υψηλότερη είναι η βαθμίδα εκπαίδευσης, τόσο βελτιώνεται και η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων. Έτσι ενώ για τους απόφοιτους Λυκείου το ποσοστό εκείνων που δεν εργάστηκαν ποτέ είναι 43,21%, για τους απόφοιτους ΑΕΙ αντιστοιχεί στο 33,33%. Για το γεγονός ότι στους πτυχιούχους ΑΕΙ η σχέση των νυν εργαζομένων προς τους πρώην είναι εντυπωσιακή - 9 προς 1 - θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα μετά από την ολοκλήρωση 2 προγραμμάτων που απευθύνονταν σε πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με αποτέλεσμα η σχέση αυτή να μην ερμηνεύει απόλυτα την πραγματικότητα.

Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζει η συσχέτιση της κατάστασης απασχόλησης μετά την υλοποίηση προγραμμάτων με την ύπαρξη ή μη εργασιακής εμπειρίας (σχετικής η όχι με το αντικείμενο) πριν από την διαδικασία της κατάρτισης. Τα αποτελέσματα της σχέσης αυτής δίνονται στον Πίνακα 15.

Φαίνεται πως η ύπαρξη εργασιακής εμπειρίας στο αντικείμενο κατάρτισης παίζει σημαντικό ρόλο όσον αφορά τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας. Οι 2 στους 3 από εκείνους που διέθεταν εμπειρία στο αντικείμενο κατάρτισης μπόρεσαν μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων να εργασθούν. Το γεγονός αυτό στο βαθμό που είναι στατιστικά αξιόπιστο, δεν είναι βέβαιο ότι μπορεί να χαρακτηριστεί απολύτως θετικό, καθώς η ερμηνεία του θα μπορούσε να συνδέσει την υψηλή αποτελεσματικότητα κυρίως με την προϋπάρχουσα επαγγελματική εμπειρία, και όχι αυτή καθεαυτή τη διαδικασία κατάρτισης.

Μεταξύ εκείνων που δεν διέθεταν καθόλου ε-

πίνακας 15 *Κατάσταση απασχόλησης καταρτισθέντων σε σχέση με προϋπάρχουσα εργασιακή εμπειρία*

Εργασιακή εμπειρία	Κατάσταση απασχόλησης						
	Εργάζονταν την περίοδο της έρευνας		Εργάσθηκαν μετά το πρόγραμμα αλλά όχι την περίοδο της έρευνας		Δεν εργάσθηκαν ποτέ μετά το πρόγραμμα		ΣΥΝΟΛΟ
Χωρίς Εργασιακή Εμπειρία	30	**49,18%**	6	**9,84%**	25	**40,98%**	61
Εργασιακή Εμπειρία σε συναφές αντικείμενο	6	**50,00%**	2	**16,67%**	4	**33,33%**	12
Εργασιακή Εμπειρία αλλά όχι σε συναφές αντικείμενο	22	**39,29%**	11	**19,64%**	23	**41,07%**	56
Σύνολο	**58**	**44,96%**	**19**	**14,73%**	**52**	**40,31%**	**129**

παγγελματική εμπειρία και εκείνων που η προϋπηρεσία τους δεν ήταν σχετική με το αντικείμενο του προγράμματος, το ποσοστό των καταρτισθέντων που παρέμειναν εκτός εργασίας μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος είναι το ίδιο: σχεδόν 4 στους 10. Η μόνη ουσιαστική διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι στην κατηγορία όσων διέθεταν, μη σχετική εμπειρία, παρατηρείται πιο μικρή σταθερότητα όσον αφορά τη διατήρηση της εργασίας καθώς καταγράφονται τα υψηλότερα ποσοστά εργαζομένων κατά το παρελθόν αλλά όχι κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Γενικά συμπεράσματα

Το βασικότερο συμπέρασμα που προκύπτει, μέσα από τη συγκριτική ανάλυση μιας σειράς παραμέτρων στους πληθυσμούς των ανέργων του Νομού Φθιώτιδας και των καταρτισθέντων του ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ στη Λαμία, είναι ότι ο πληθυσμός των καταρτισθέντων σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί αντιπροσωπευτικό τμήμα του ευρύτερου συνόλου των ανέργων.

Οι διαφοροποιήσεις που εντοπίσθηκαν αφορούν το σύνολο των παραμέτρων που εξετάσθηκαν (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης,

οικογενειακή κατάσταση).Η έντονη αναντιστοιχία μεταξύ των δύο πληθυσμιακών συνόλων μπορεί να αποδοθεί σε δύο κατηγορίες παραγόντων.

 Σε παράγοντες εγγενείς με τη φύση της κατάρτισης και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της. Π.χ. στο πλαίσιο της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης δεν προβλέπονται ενέργειες για ανεκπαίδευτους, ενώ είναι περιορισμένος ο αριθμός προγραμμάτων που απευθύνονται σε απόφοιτους πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης , την ίδια στιγμή που οι κατηγορίες αυτές αντιστοιχούν στο μισό του συνολικού πληθυσμού των ανέργων.

 Σε παράγοντες που σχετίζονται με τον τρόπο που οι ίδιοι οι άνεργοι αντιμετωπίζουν το θεσμό της κατάρτισης, διαμορφώνοντας ανάλογα και το πλαίσιο προσδιορισμού των λόγων συμμετοχής τους.

Με βάση τα παραπάνω στον πληθυσμό των καταρτισθέντων, υπερισχύουν σημαντικά οι γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες,
υπάρχει πολύ εντονότερη συμμετοχή των ηλικιών κάτω των 30 ετών, ενώ η ηλικία των 40 συνιστά κατά κάποιο τρόπο - άτυπα- ανώτατο όριο.

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση είναι σημαντικά υψηλότερη η συμμετοχή των αγάμων σε σχέση με τους έγγαμους
Η σύνθεση των καταρτισθέντων με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο παρουσιάζει τις μεγαλύτερες αναντιστοιχίες με τον πληθυσμό των ανέργων κυρίως λόγω των επιδράσεων θεσμικών παραγόντων όπως προαναφέρθηκε. Περισσότερο ωφελημένοι εμφανίζονται οι πτυχιούχοι ΑΕΙ -ΤΕΙ. Ωστόσο θα πρέπει στο σημείο αυτό να υπάρξουν κάποιες επιφυλάξεις όσον αφορά το μέγεθος της υπεροχής των πτυχιούχων, καθώς ο τρόπος υπολογισμού της ανεργίας από τον ΟΑΕΔ ενδεχομένως να οδηγεί σε υποεκτίμηση του πραγματικού μεγέθους της ανεργίας των πτυχιούχων.

Παρότι τα προγράμματα υλοποιήθηκαν όλα στη Λαμία υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό συμμετοχής από την περιφέρεια του νομού της τάξης του 20%.
Πρέπει να τονιστεί ότι παρόλο που οι αναντιστοιχίες στους πληθυσμούς καταρτισθέντων και ανέργων είναι ήδη μεγάλες ,στο υποσύνολο των ανδρών καταρτισθέντων είναι πολύ εντονότερες. Έτσι ειδικά στους άνδρες παρατηρείται πλήρης σχεδόν απουσία έγγαμων και ηλικιών άνω των 35 ενώ πολύ έντονη είναι η συμμετοχή πτυχιούχων ΑΕΙ.
Οι άνεργοι επιδιώκουν- στη μεγάλη πλειοψηφία τους- τη συμμετοχή τους σε προγράμματα κατάρτισης για δύο -κυρίως- λόγους:
Την οικονομική επιδότηση και την γνώση του αντικειμένου. Τείνουν να αποσυνδέουν την κατάρτιση με την προοπτική απασχόλησης , ενώ ως σημαντικό κίνητρο συμμετοχής καταγράφεται και η ανάγκη αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου. Οι όποιες διαφοροποιήσεις αφορούν την ανάλυση με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο και εστιάζονται στις απόψεις των πτυχιούχων ΑΕΙ -ΤΕΙ ,που ουσιαστικά αποσυνδέουν την προοπτική απασχόλησης με τη συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης , δίνοντας έμφαση στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο των προγραμμάτων. Ως προς το φύλο και κυρίως την ηλικία δεν εντοπίζονται αισθητές διαφοροποιήσεις στους λόγους συμμετοχής.

Όσον αφορά τη συχνότητα συμμετοχής οι γυναίκες δείχνουν μια έντονη τάση παρακολούθησης διαφόρων προγραμμάτων ασχέτως αντικειμένου. Με βάση την ηλικία η συχνότητα συμμετοχής αυξάνει όπως άλλωστε είναι λογικό - στις μεγαλύτερες ηλικίες. Όσο αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο η συχνότητα συμμετοχής μειώνεται όσο ανεβαίνει το επίπεδο. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την υπεραντιπροσώπευση των πτυχιούχων δείχνει ότι σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ο θεσμός της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης λειτουργεί αποτελεσματικότερα όσον αφορά τουλάχιστο την αποφυγή "ανακύκλωσης" των ίδιων καταρτιζομένων. Γενικότερα , η ανάλυση της συχνότητας συμμετοχής δείχνει να επιβεβαιώνει και να ενισχύει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις απαντήσεις των καταρτισθέντων όσον αφορά τους λόγους συμμετοχής . Έτσι φαίνεται ότι για μεγάλο μέρος των γυναικών καταρτιζομένων τα προγράμματα - κυρίως λόγω επιδότησης - αποτελούν όχι

μέσο αλλά τον κυρίως στόχο όσον αφορά την εργασιακή τους προοπτική , ενώ παρόμοιο φαινόμενο εντοπίζεται και στη συμπεριφορά των απόφοιτων Λυκείου. Το γεγονός είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό καθώς η ομάδα των γυναικών απόφοιτων Λυκείου αποτελεί τη μεγάλη πλειοψηφία -περίπου τα 2 /3 -του συνόλου των καταρτισθέντων.

Ο προσδιορισμός του επιπέδου της προϋπάρχουσας εργασιακής εμπειρίας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ελάχιστη σχέση έχει η όποια εργασιακή εμπειρία με το αντικείμενο κατάρτισης. Οι μισοί σχεδόν καταρτισθέντες δεν διαθέτουν πριν από το πρόγραμμα καμιά απολύτως εργασιακή εμπειρία. Το φύλο δεν φαίνεται να παίζει ουσιαστικό ρόλο σε αυτή τη περίπτωση ενώ αυξανομένης της ηλικίας μεγαλώνει φυσικά και το ποσοστό όσων έχουν κάποια εργασιακή εμπειρία όχι όμως σχετική με το αντικείμενο κατάρτισης. Όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο οι πτυχιούχοι ΤΕΙ παρουσιάζουν την ευνοϊκότερη κατανομή αναφορικά με το επίπεδο εμπειρίας.

Τα συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων στην κατεύθυνση της επαγγελματικής αποκατάστασης των καταρτισθέντων είναι δύσκολο να αξιολογηθούν για τρεις κυρίως λόγους.

Δεν υπάρχουν αξιόπιστα συγκρίσιμα στοιχεία σε τοπικό επίπεδο

Δεν είναι εφικτό να συσχετισθεί με απόλυτη σαφήνεια σε κάθε περίπτωση η εύρεση εργασίας με την παρακολούθηση ενός συγκεκριμένου προγράμματος κατάρτισης.

Είναι δύσκολο να συνυπολογισθούν σε μια καθαρά ποσοτική ανάλυση ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της θέσης εργασίας (π.χ. πλήρης ή μερική απασχόληση, διάρκεια, συνάφεια με αντικείμενο, σπουδές καταρτιζομένων, κλπ)Με δεδομένες τις παραπάνω ελλείψεις τα βασικά συμπεράσματα είναι:

Το ποσοστό όσων εργάζονται ή εργάσθηκαν για κάποιο διάστημα μετά το πρόγραμμα ξεπερνά αθροιστικά το 60% και κρίνεται ικανοποιητικό. Ενθαρρυντικό είναι και το γεγονός ότι το ποσοστό όσων εργάσθηκαν αλλά δεν εξα-

κολουθούν να εργάζονται είναι μικρό σε σχέση με το ποσοστό των ήδη απασχολουμένων.
Οι διαφοροποιήσεις σε σχέση με το φύλο δείχνουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων για τους άνδρες καταρτισθέντες. Στο γεγονός αυτό συντείνουν ο πολύ μεγαλύτερος αριθμός γυναικών καθώς και η συνολικότερη νοοτροπία και πρακτική των άνεργων γυναικών όπως αποτυπώνεται σε μια σειρά παραμέτρων (λόγοι συμμετοχής, συχνότητα συμμετοχής κλπ).

Με βάση την ανάλυση ως προς την ηλικία των καταρτιζομένων προκύπτουν δύο αξιόλογα συμπεράσματα . Η ύπαρξη ενός σταθερού ποσοστού της τάξης του 40% που δεν εργάσθηκε ποτέ μέσα στο πρόγραμμα ανεξαρτήτως ηλικίας , καθώς και η αδυναμία σταθεροποίησης σε θέση εργασίας για ηλικίες άνω των 30 ετών.
Η ανάλυση με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο εμφανίζει έντονες διαφοροποιήσεις με κύρια χαρακτηριστικά την πολύ υψηλή αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων στο επίπεδο των πτυχιούχων ΑΕΙ καθώς και τα καλά ποσοστά απορρόφησης σε πτυχιούχους ΤΕΙ όπου ωστόσο χαρακτηρίζονται από επαγγελματική αστάθεια καθώς ο αριθμός όσων εργάσθηκαν χωρίς να εξακολουθούν να εργάζονται προσεγγίζει τον αριθμό των ήδη εργαζομένων.

Η συσχέτιση της κατάστασης απασχόλησης των καταρτισθέντων με την εκτίμησή τους αναφορικά με την συνεισφορά της κατάρτισης στην επαγγελματική τους εξέλιξη, δεν καταγράφεται ισχυρή καθώς σημαντικό ποσοστό όσων βρήκαν εργασία δεν αξιολογεί θετικά τη συνεισφορά του προγράμματος στη κατεύθυνση αυτή.

Από τη συσχέτιση τέλος της κατάστασης απασχόλησης με την προϋπάρχουσα εργασιακή εμπειρία προκύπτει ότι η ύπαρξη εμπειρίας σε εργασιακή θέση όχι συναφή με το αντικείμενο κατάρτισης δεν επηρεάζει την προοπτική απασχόλησης. Αντίθετα η ύπαρξη εργασιακής εμπειρίας σχετικής με το αντικείμενο κατάρτισης συσχετίζεται με υψηλότερα ποσοστά επαγγελματικής αποκατάστασης.

Με υψηλότερη ισοτιμία στην ΟΝΕ, ισχυρότερες πιέσεις στην αγορά εργασίας

του Ηλία Ιωακείμογλου

Η ελληνική οικονομία θα συμμετέχει στην ΟΝΕ με συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής υψηλότερη από ό,τι αρχικά είχε προβλεφθεί. Αυτό εκλαμβάνεται από τις χρηματιστικές αγορές και την ίδια την ελληνική κυβέρνηση ως σημείο υγείας της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο, επειδή ο μακροχρόνιος ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας στην Ελλάδα υστερεί έναντι του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μέσου όρου, θα πρέπει να αναμένουμε την ένταση των πιέσεων που ασκούνται στους πραγματικούς μισθούς, καθώς και την εντατικοποίηση των ρυθμών επιβολής διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας.

Το χρονικό ενός προαναγγελθέντος θριάμβου

Η ελληνική κυβέρνηση, ανακοίνωσε αιφνιδιαστικά στις 15 Ιανουαρίου την αλλαγή της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής με την οποία η Ελλάδα θα συμμετέχει στην ΟΝΕ από τον 1η Ιανουαρίου 2001. Ενώ η αρχική ισοτιμία με την οποία θα "κλείδωνε" η δραχμή θα ήταν 353 δραχμές ανά ευρώ, η νέα ισοτιμία είναι περίπου 341 δραχμές. Η αλλαγή αυτή θεωρήθηκε από την ίδια την κυβέρνηση, τους οικονομικούς παρατηρητές και τις χρηματιστικές αγορές ως αποτέλεσμα μιας σειράς επιτευγμάτων. Αυτά τα επιτεύγματα αφορούν, πρώτον, στα νομισματικά κριτήρια της σύγκλισης, όπως η πτώση του πληθωρισμού στο επίπεδο του 2%, η περιστολή των δημοσίων ελλειμμάτων, η δειλή πλην όμως υπαρκτή μείωση του δημοσίου χρέους και η πτώση των επιτοκίων. Αφορούν, όμως, και σε ορισμένα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας, όπως ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου και η παραγωγικότητα της εργασίας. Η ανεργία, βεβαίως, ακολουθεί ανοδική πορεία, αλλά αυτό το γεγονός αντιμετωπίζεται από τις χρηματιστικές αγορές ως κοινωνικό πρόβλημα και όχι ως οικονομικής τάξεως φαινόμενο.

Μετά από αυτές τις εξελίξεις, στις 12 Μαρτίου, η Ελλάδα θα υποβάλλει το αίτημα εισδοχής της στην ΟΝΕ, στις 3 Μαίου θα δοθούν στην δημοσιότητα οι δύο εκθέσεις αξιολόγησης της ελληνικής υποψηφιότητας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, οι εκθέσεις θα συζητηθούν και στις 12-16 Ιουνίου θα ακολουθήσει η γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Πόρτο θα αποφασίσει στις 20 Ιουνίου για την ένταξη της Ελλάδας.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΟΝΕ αντιμετωπίζεται ως σταθμός στην ιστορία της χώρας και οι προσδοκίες για τις επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία είναι εξαιρετικά θετικές. Εντούτοις, πέραν των θριαμβευτικών τόνων της κυβέρνησης, οι προσδοκίες που αναπτύσσουν οι εργαζόμενοι ενδέχεται να είναι αδικαιολόγητα αισιόδοξες.

Αλλάζοντας "κανάλι προσαρμογής"

Εφόσον τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας υστερούν σε σύγκριση με αυτά των περισσοτέρων εκ των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η προσαρμογή στον διεθνή ανταγωνισμό στην βραχυπρόθεσμη και την μεσοπρόθεσμη διάρκεια μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της προσαρμογής των

τιμών των εγχώριων προϊόντων, δηλαδή μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας τιμής. Αυτό δεν αποτελεί νέα πραγματικότητα αφού η Ελλάδα είναι μια ανοιχτή οικονομία και συμμετέχει ήδη στον διεθνή ανταγωνισμό. Αυτό που αλλάζει και που θα επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην λειτουργία του παραγωγικού συστήματος στην Ελλάδα, είναι ο τρόπος με τον οποίο θα προσαρμόζονται οι τιμές των ελληνικών προϊόντων στον διεθνή ανταγωνισμό.

Υπάρχουν τέσσερις τρόποι προσαρμογής μιας χώρας στις πιέσεις του διεθνούς ανταγωνισμού: η μεταβολή της συναλλαγματικής της ισοτιμίας, η μείωση του κόστους παραγωγής, η μείωση των περιθωρίων κέρδους, και τέλος, η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και η βελτίωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας (δηλαδή της ανταγωνιστικότητας που δεν οφείλεται στις τιμές, αλλά σε όλους τους άλλους παράγοντες).

Με την ύπαρξη του ευρώ, η Ελλάδα δεν θα έχει πλέον την δυνατότητα να αποφασίζει για την υποτίμηση ή την ανατίμηση του νομίσματός της. Με άλλα λόγια, η χρήση της συναλλαγματικής πολιτικής σαν τρόπος προσαρμογής στον διεθνή ανταγωνισμό αναιρείται.

Συνεπώς, σαν μέσα βραχυπρόθεσμης προσαρμογής απομένουν, είτε η μείωση του κόστους παραγωγής, είτε η μείωση των περιθωρίων κέρδους. Σαν μέσα μακροπρόθεσμης προσαρμογής εμφανίζονται αφενός μεν η βελτίωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας, αφετέρου δε η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας με ρυθμούς που υπερβαίνουν τον μέσο ευρωπαϊκό όρο.

Σε ό,τι αφορά την βραχυπρόθεσμη διάρκεια, υπάρχει ο κίνδυνος, η προσαρμογή να βαρύνει την εργασία, να έχουμε, δηλαδή, αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας. Ενώ η προσαρμογή της εθνικής οικονομίας στις απαι-τή-σεις της διεθνοποίησης, "υπό κανονικές συνθήκες" (δηλαδή όταν υπάρχουν ξεχωριστά εθνικά νομίσματα) πραγματοποιείται με εργαλείο την συναλλαγματική, την νομισματική και την δημο-σιο-νο-μική πολιτική, η συμμετοχή στην ΟΝΕ θα αφαιρέσει από την οικονομική πολιτική αυτήν την δυνατότητα. Θα μεταφερθεί, έτσι, ολόκληρη η πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού στην αμοιβή εργασίας.

Στην αντίθετη περίπτωση, το βάρος της προσαρμογής θα μεταφερθεί στα περιθώρια κέρδους των επιχειρήσεων. Επειδή, ως γνωστόν, στην κοινωνία που ζούμε το ισχυρό μέρος είναι οι επιχειρήσεις, η επιλογή του πρώτου "καναλιού" προσαρμογής θα πρέπει να θεωρείται εξαιρετικά πιθανό.

Το στοίχημα της παραγωγικότητας

Ωστόσο, ούτε η συνεχής μεταφορά του βάρους της προσαρμογής στον κόσμο της εργασίας, ούτε η συνεχής μείωση των περιθωρίων κέρδους αποτελούν λύσεις μακράς πνοής. Διότι η μεν πρώτη επιδεινώνει σοβαρά το βιοτικό επίπεδο των μισθωτών, η δε δεύτερη υπο-

σκάπτει την ικανότητα των επιχειρήσεων να επενδύουν. Για τον λόγο αυτό, αυτά τα δύο "κανάλια προσαρμογής" αποτελούν βραχυπρόθεσμες ή έστω μεσοπρόθεσμες διευθετήσεις. Η μοναδική λύση βρίσκεται στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.Ενδεχομένως η μακροχρόνια τάση αύξησης της παραγω-γι-κότητας στην Ελλάδα θα βελτιωθεί καθώς οι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης φαίνονται να ακολουθούν, στο εξής, ανοδική πορεία στην οποία συμπαρασύρουν και τις επενδύσεις, ενώ ταυτοχρόνως, ο μηχανικός εξοπλισμός αποκτά αυξανόμενη συμμετοχή σ' αυτές. Επίσης, θετική επίδραση στην αύξηση της παραγωγικότητας αναμένεται να έχουν τα μεγάλα δημόσια έργα και η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα. Ορισμένοι παρατηρητές υποστηρίζουν ότι στην άνοδο της παραγωγικότητας θα συμβάλλουν και τα προγράμματα κατάρτισης που έχουν πραγματοποιηθεί μαζικά στην χώρα κατά τα τελευταία έτη. Η παραγωγικότητα της εργασίας έχει επιταχυνθεί κατά τα τελευταία έτη.

Ωστόσο, υπάρχει ο κίνδυνος αυτό να αποδειχθεί πιθανότατα μια συγκυριακή εξέλιξη, δηλαδή αντιστρέψιμη, στην πρώτη ύφεση που θα επέλθει. Διότι, στην διάρκεια της οικονομικής ανάκαμψης, η αύξηση της παραγωγής οδηγεί και σε αυξήσεις της παραγωγικότητας για λόγους που σχετίζονται με τον οικονομικό κύκλο. Εάν αναλύσουμε τα στοιχεία της παραγωγικότητας, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η άνοδος της παραγωγικότητας των τελευταίων ετών στην Ελλάδα ενδέχεται να αποτελεί απλώς μια συγκυριακή άνοδο που σχετίζεται με την πορεία του οικονομικού κύκλου. Η διαφορά της παραγωγικότητας που χωρίζει την Ελλάδα από τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορεί να μειωθεί μόνον μακροπρόθεσμα.

Πρώτον, διότι η απόσταση αυτή είναι πολύ μεγάλη (είτε ως απόλυτο μέγεθος, είτε ως ρυθμός μεταβολής), και δεύτερον, διότι η μακροχρόνια τάση αύξησης της παραγωγικότητας είναι ένα εξαιρετικά δυσμετάβλητο μέγε-

θος, που μεταβάλλεται "αργόσυρτα". Για τον λόγο αυτό, εάν δεν υπάρξει ενίσχυση των πολιτικών που αποσκοπούν στην τεχνολογική και οργανωτική αναβάθμιση του παραγωγικού συστήματος, στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, στην βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, στον εκσυγχρονισμό πεπαλαιωμένων εργασιακών διαδικασιών, ολόκληρη η πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού, στα πλαίσια της ΟΝΕ, θα μεταφέρεται στους μισθούς.

Σχόλιο

Για να αναλάβουν οι μισθοί τον ρόλο του "καναλιού προσαρμογής", θα απαιτηθεί από την αγορά εργασίας να είναι αρκετά ευέλικτη ώστε οι μισθοί να είναι επαρκώς ελαστικοί. Αν όμως η αγορά εργασίας δεν είναι ικανή ή πρόθυμη να ανταποκριθεί σε μια τέτοια πρόκληση, δηλαδή εάν υπάρξουν στοιχεία που εμποδίζουν τις απαιτούμενες αλλαγές ως προς το ύψος των μισθών, τον χρόνο και την κινητικότητα της εργασίας, η αναγκαία προσαρμογή της οικονομίας θα πραγματοποιηθεί σε βάρος της παραγωγής και της απασχόλησης. Μια τέτοια εξέλιξη σημαίνει αύξηση του ποσοστού ανεργίας και μείωση του ύψους της παραγωγής. Με αυτά τα δεδομένα, μπορεί κάποιος να προβλέψει με αρκετή βεβαιότητα ότι στην Ελλάδα θα υιοθετηθούν οι απόψεις των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και των άλλων διεθνών οργανισμών (ΟΟΣΑ και ΔΝΤ) για μεταρρύθμιση και αναπροσαρμογή του συνόλου των παραγόντων που προσδιορίζουν το ύψος των μισθών. Με άλλα λόγια, οι πολιτικές που θα υιοθετηθούν κατά τα επόμενα χρόνια θα αποβλέπουν κατά κύριο λόγο στην αύξηση της ελαστικότητας των μισθών με βάση τις διαφορές παραγωγικότητας, και στην γενική συγκράτηση των μισθών στα πλαίσια της πολιτικής σταθερότητας των τιμών. Γι' αυτούς του λόγους, η αλλαγή της ισοτιμίας με την οποία η δραχμή θα "κλειδώσει" στις 340 δραχμές έναντι 353 που είχαν προβλεφθεί αρχικά, θα πρέπει να εκληφθεί ως ένδειξη ότι η πίεση που θα ασκηθεί ευθύς εξαρχής στην αγορά εργασίας θα είναι εντονότερη από ότι αρχικά είχε προβλεφθεί. Διότι, με την ισοτιμία των 340 δραχμών, τα ελληνικά προϊόντα στις αγορές του εξωτερικού αλλά και στην εσωτερική αγορά θα είναι ακριβότερα από ότι με τις 353 δραχμές.

Τα στοιχεία της Eurostat για την Κοινωνική Προστασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Επιμέλεια: Ευαγγελίας Σουμέλη

Το σχετικό βάρος των επιδομάτων ανεργίας μειώνεται. Οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας αποτελούν το 28,2% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1997

Οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας στην ΕΕ, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώθηκε από 28,7% το 1996 σε 28,2% το 1997. Ενώ η "τρίτη ηλικία" παρέμεινε το κυριότερο κονδύλι των δαπανών, αποτελώντας το 45,2% των συνολικών δαπανών, η συνολική δομή των δαπανών άλλαξε με το χρόνο. Ειδικότερα, τα επιδόματα ανεργίας ως μέρος του συνόλου των επιδομάτων στην ΕΕ, μειώθηκαν από 9,5% το 1993 σε 7,5% το 1997.

Πρόσφατες τάσεις επιβεβαιώνονται το 1997

Μετά από μία αξιοσημείωτη αύξηση, από 25,4% σε 29%, των δαπανών κοινωνικής προστασίας ως ποσοστού του ΑΕΠ στην ΕΕ μεταξύ 1990 και 1993, οι στατιστικές επιβεβαιώνουν μία πτωτική τάση η οποία παρατηρείται από το 1993 και μετά. Τόσο μία αύξηση του ΑΕΠ όσο και μία επιβράδυνση της ανάπτυξης των δαπανών, εξηγούν σε μεγάλο βαθμό την τάση αυτή. Κατά το 1997, οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας ως ποσοστό του ΑΕΠ διακυμάνθηκαν μεταξύ 17,5% στην Ιρλανδία και 33,7% στην Σουηδία. Μεταξύ 1996 και 1997 τα ποσοστά μειώνονται σε 12 χώρες κράτη μέλη της ΕΕ. Η μεγαλύτερη μείωση συνέβη στην Φιλανδία (-2,4%), στην Δανία (-1,1%) και στην Ιρλανδία (-1,0%). Στο άλλο άκρο τα ποσοστά αυξάνονται σε 3 χώρες κράτη μέλη της ΕΕ: στην Πορτογαλία (+0,9%), στην Ιταλία (+0,6%) και στην Ελλάδα (+0,5%).

Τα επιδόματα για την "τρίτη ηλικία" και την "ασθένεια" αποτελούν το 80% των κοινωνικών επιδομάτων

Για το σύνολο της ΕΕ κατά το 1997, οι δαπάνες των επιδομάτων για την "τρίτη ηλικία και τα επιζώντα μέλη της οικογένειας", καθώς και για την "ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την φροντίδα και τα άτομα με ειδικές ανάγκες", αποτελούσαν το 45,2% και το 35,4% αντίστοιχα του συνόλου των κοινωνικών επιδομάτων (συνολικά περισσότερο από το 80%).

Τα επιδόματα για την "τρίτη ηλικία και τα επιζώντα μέλη μιας οικογένειας" αντιπροσωπεύουν το κυριότερο κονδύλι στις περισσότερες χώρες κράτη μέλη της ΕΕ, παρόλο που τα ποσοστά διαφοροποιούνται σημαντικά από χώρα σε χώρα, αποτελούν το 65% του συνόλου των επιδομάτων στην Ιταλία και λιγότερο από το 30% στην Ιρλανδία.

Συνολικά, τα επιδόματα "ιατροφαρμακευτικής

πίνακας 1 *Δαπάνες Κοινωνικής προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση 1990-1997 (% του ΑΕΠ)*

	1990	1993	1996	1997
Βέλγιο	26.7	29.4	28.8	28.5
Δανία	29.7	33.0	32.5	31.4
Γερμανία	25.4	29.1	30.6	29.9
Ελλάδα	23.2	22.3	23.1	23.6
Ισπανία	19.9	24.0	21.9	21.4
Γαλλία	27.7	31.0	31.0	30.8
Ιρλανδία	19.1	20.7	18.5	17.5
Ιταλία	24.1	26.0	25.3	25.9
Λουξεμβούργο	22.6	24.5	25.2	24.8
Ολλανδία	32.5	33.6	30.8	30.3
Αυστρία	26.7	29.0	29.6	28.8
Πορτογαλία	15.6	21.0	21.6	22.5
Φινλανδία	25.5	35.3	32.3	29.9
Σουηδία	33.1	38.6	34.6	33.7
Μ. Βρετανία	23.2	28.9	27.7	26.8
Ε.Ε-15	25.4	29.0	28.7	28.2

πίνακας 2 *Κοινωνικά επιδόματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση 15* κατά κεφαλή σε σταθερές τιμές (1990=100)*

	1993	**1997**	**Ως % στο σύνολο των επιδομάτων, 1997**
Τρίτη ηλικία και επιζώντες	109	119	45.2%
Ασθένεια, φροντίδα υγείας, άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ)	110	116	35.4%
Οικογένεια/ παιδιά.	114	130	8.3%
Ανεργία	151	129	7.5%
Στέγαση και κοινωνικός αποκλεισμός	122	131	3.5%
Σύνολο επιδομάτων	**113**	**120**	**100.0%**

* Δεν συμπεριλαμβάνονται τα στοιχεία από την Σουηδία

περίθαλψης, φροντίδας και ατόμων με ειδικές ανάγκες" έρχονται δεύτερα στη σειρά.

Ωστόσο, στην Πορτογαλία, στην Ολλανδία, στην Ιρλανδία και στην Φιλανδία, η δαπάνη για τα επιδόματα αυτά ξεπερνούν την δαπάνη για τα επιδόματα της" τρίτης ηλικίας και των επιζώντων μελών της οικογένειας".Μεταξύ 1990 και 1997, τα ποσά που δαπανήθηκαν για τα επιδόματα της" τρίτης ηλικίας και των επιζώντων μελών της οικογένειας", υπολογιζόμενα ανά άτομο σε σταθερές τιμές, αυξήθηκαν περίπου κατά 20%, αντικατοπτρίζοντας την αύξηση των συνολικών δαπανών. Αντίθετα, τα επιδόματα "ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, φροντίδας και ατόμων με ειδικές ανάγκες" αυξήθηκαν λίγο λιγότερο (16%), αντανακλώντας τις προσπάθειες των κρατών μελών να ελέγξουν τις δαπάνες σ' αυτούς τους τομείς.

Αξιοσημείωτη μείωση των δαπανών για την ανεργία από το 1993

Σε πραγματικούς όρους ανά άτομο, τα επιδόματα ανεργίας στην ΕΕ, μεταξύ 1990 και 1997, σημείωσαν μία συνολική αύξηση ποσοστού 29%. Στην πραγματικότητα, μεταξύ 1990 και 1993, πριν δηλαδή σημειώσουν δραματική μείωση, αυξήθηκαν περισσότερο από 50%. Αυτό σημαίνει ότι η "ανεργία" ως ποσοστό των συνολικών επιδομάτων στην ΕΕ διακυμάνθηκε στην διάρκεια της δεκαετίας, φθάνοντας σε 7,0% το 1990, 9,5% το 1993 και πέφτοντας πάλι στο 7,5% το 1997. Η οικονομική ανάκαμψη και οι αλλαγές που συντελούνται στα προγράμματα των επιδομάτων ανεργίας σε μερικές χώρες, εξηγούν την πτωτική τάση που εμφανίζεται από το 1993 και μετά.

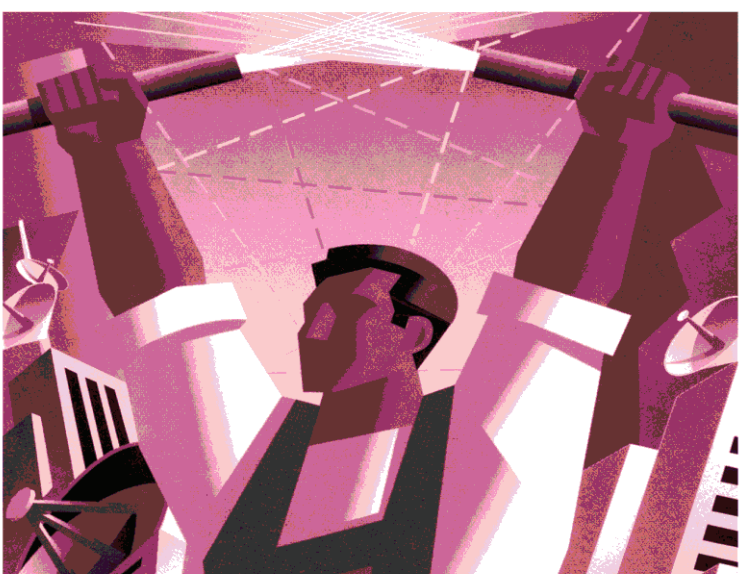

Η κρίση της Ναυπηγικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα

της Ε. Σουμέλη

Με αφορμή την πρωτοβουλία της Ομοσπονδίας των Ευρωπαϊκών Συνδικάτων Μετάλλου (EMF) για την Ευρωπαϊκή ημέρα δράσης στη ναυπηγική βιομηχανία στις 5 Νοεμβρίου 1999 και εξ' αιτίας της απουσίας αντιδράσεων από τα συνδικάτα και τις επιχειρήσεις του κλάδου σε εθνικό επίπεδο, το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ ανέλαβε την πρωτοβουλία να πραγματοποιήσει μία σειρά συνεντεύξεων σε μία προσπάθεια καταγραφής των κυριότερων προβλημάτων στον κλάδο της ναυπηγικής βιομηχανίας στην Ελλάδα.

Η διερεύνηση της περίπτωσης των ελληνικών ναυπηγείων επικεντρώθηκε στα δύο μεγάλα ναυπηγεία Σκαραμαγκά και Ελευσίνας. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε διάστημα δύο μηνών, Δεκέμβριο 1999 και Ιανουάριο 2000, με την μέθοδο των ανοιχτών ερωτήσεων. Οι συνεντεύξεις έγιναν με το πρόεδρο του επιχειρησιακού σωματείου "Τρίαινα" των ναυπηγείων Σκαραμαγκά και τον πρόεδρο του επιχειρησιακού σωματείου "ΣΕΝΕ" των ναυπηγείων Ελευσίνας, καθώς και με τον αντιπρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ) των ναυπηγείων Ελευσίνας. Ωστόσο, προκειμένου να διαμορφωθεί μία πληρέστερη εικόνα για την κατάσταση της ναυπηγικής και επισκευαστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, πραγματοποιήθηκαν δύο ακόμη συνεντεύξεις. Η πρώτη με τον πρόεδρο του Συνδικάτου Εργατοϋπαλλήλων Ν. Πειραιά- Αττικής και Νήσων (ΝΑΥΣΙ) της Ν/ Ζώνης, και η δεύτερη με τον διευθυντή της Ένωσης Ελληνικών Ναυπηγοεπισκευαστικών Βιομηχανιών (EENB), μέλος της CESA και της AWES.

Γενικό πλαίσιο

Τα οργανωμένα ναυπηγεία στην Ελλάδα είναι του Σκαραμαγκά, της Ελευσίνας, της Σύρου και τα υπό ιδιωτικοποίηση ναυπηγεία της Αυλίδας. Σημαντικό ρόλο ωστόσο, κύρια ως προς τις επισκευές, έχει παίξει και η Ναυπηγοεπισκευαστική Ζώνη Πειραιά- Περάματος που λειτουργεί με βάση αυτόνομες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων αυτών, οι οποίες τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σε βαθιά κρίση, έχουν υπερβεί κατά καιρούς το 50% του συνολικού επισκευαστικού έργου που εκτελείται στην Ελλάδα, χάρη στη σημαντική επισκευαστική και κατασκευαστική τεχνογνωσία των συνεργείων που απασχολούνται στη Ν/ Ζώνη. Η μεγαλύτερη ναυπηγική βιομηχανική μονάδα είναι τα ναυπηγεία Σκαραμαγκά, τόσο ως

προς τον κύκλο των εργασιών όσο και ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων. Συνολικά ωστόσο, τα τελευταία 15 χρόνια ο κύκλος εργασιών στα ελληνικά ναυπηγεία μειώνεται συνεχώς, το ίδιο και ο αριθμός των απασχολούμενων. Επισημαίνεται ότι μέχρι το 1985 τα ναυπηγεία απασχολούσαν περίπου 15.000 κύρια εργαζόμενους, και γύρω στους 20.000 -30.000 περιφερειακά εργαζόμενους σε μικροβιοτεχνίες του Πειραιά. Σήμερα δεν απασχολούνται περισσότεροι από 4.500 -5.000 εργαζόμενοι.

Τα δύο μεγάλα ναυπηγεία Σκαραμαγκά και Ελευσίνας

Η σημερινή κατάσταση στα ναυπηγεία Σκαραμαγκά και Ελευσίνας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της ύφεσης στο σύνολο της ναυπηγικής βιομηχανίας και της δραματικής πτώσης στην απασχόληση.

Ειδικότερα, στα ναυπηγεία Σκαραμαγκά η απασχόληση μειώθηκε από 5.000 εργαζόμενους το 1985 σε 2.000 το 1999. Η μαζικότερη αποχώρηση, 1.000 εργαζομένων, πραγματοποιήθηκε το 1995 στο πλαίσιο του ν. 2367/1995 για την ρύθμιση "νέων χρηματοπιστωτικών θεσμών και άλλων διατάξεων".
Ο ν. 2367/1995, ρυθμίζει μεταξύ άλλων, τους όρους και τις προϋποθέσεις μεταβίβασης μετοχών στην "ΑΕ Ελληνικά Ναυπηγεία", στους εργαζόμενους, καθώς και τα θέματα αποχωρούντος προσωπικού. Ειδικότερα προβλέπει την μεταβίβαση του 51% των μετοχών των ναυπηγείων στην ΕΤΒΑ, τράπεζα επενδύσεων υπό κρατικό έλεγχο, και του 49% στους εργαζόμενους της επιχείρησης, ενώ απαγορεύει την πώληση των μετοχών σε τρίτο πρόσωπο εκτός ναυπηγείων, αποκλείοντας έτσι το ενδεχόμενο ιδιωτικοποίησης. Η απόφαση των εργαζομένων να αποδεχτούν και να συμμετέχουν στο ιδιόμορφο σχήμα 51%-49%, είχε σαν στόχο αφενός μεν να διατηρηθεί το ναυπηγείο ενωμένο, αφετέρου δε να διασφαλιστεί ένας μεγάλος αριθμός των θέσεων εργασίας. Η αποχώρηση των 1.000 εργαζομένων συνοδεύτηκε από ένα πακέτο μέτρων κοινωνικής προστασίας που περιλάμβανε τα εξής: οικειοθελείς αποχωρήσεις, προσυνταξιοδοτικό καθεστώς και αυτοαπασχόληση μέσω ΟΑΕΔ με πλήρη αποζημίωση. Έκτοτε δεν έχει ακολουθήσει άλλη μείωση του προσωπικού ενώ έχει ξεκινήσει ήδη διαδικασία νέων προσλήψεων. Αναφορικά με τον κύκλο εργασιών, επισημαίνεται μία σημαντική ύφεση τόσο στις επισκευές όσο και στις κατασκευές από τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Σήμερα οι εργασίες των ναυπηγείων Σκαραμαγκά βασίζονται πρωτίστως στην κατασκευή και τον εκσυγχρονισμό πλοίων στα πλαίσια του εξοπλιστικού προγράμματος του πολεμικού ναυτικού και την κατασκευή βαγονιών χάρη στις προγραμματικές συμφωνίες με τον Οργανισμό Σιδηροδρόμων Ελλάδος και τον ΗΣΑΠ. Δευτερευόντως δε, στις επισκευές πλοίων του εμπορικού ναυτικού, και πρόσφατα, στην κατασκευή τριών οχηματαγωγών πλοίων.

Τα ναυπηγεία Ελευσίνας ιδρύθηκαν από τον εφοπλιστή και τραπεζίτη Στρατή Ανδρεάδη το

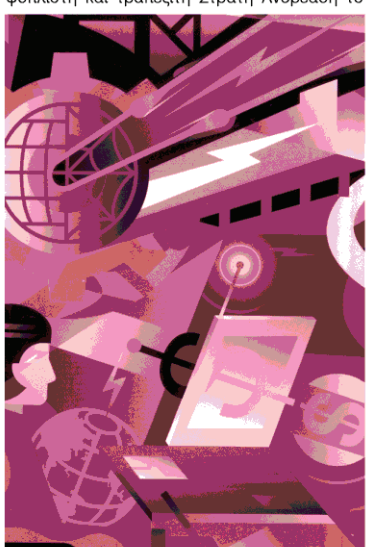

1970. Από τότε μέχρι σήμερα, περιήλθαν δύο φορές στον έλεγχο του κράτους, το 1975 και το 1995 και δύο φορές σε ιδιώτη, το 1992 και το 1997. Από το 1997 μέχρι και σήμερα λειτουργούν υπό την ιδιοκτησία του ομίλου Ταβουλάρη. Τα ναυπηγεία το 1974 απασχολούσαν 3.500 εργαζόμενους, το 1992 τους μείωσαν σε 1800 και σήμερα απασχολούν σε ημερήσια βάση 1000 εργαζόμενους εκ των οποίων οι 750 είναι μόνιμοι και οι 250 με συμβάσεις ορισμένου χρόνου ή έργου ανάλογα με τον όγκο των εργασιών. Η μείωση από τους 1800 μόνιμους εργαζόμενους στους 750 πραγματοποιήθηκε σταδιακά, ενώ ένας σημαντικός αριθμός εργαζομένων αποχώρησε μετά την μεταβίβαση της ιδιοκτησίας της εταιρείας στον όμιλο Ταβουλάρη, με συνοδευτικά μέτρα κοινωνικής προστασίας τριών κατηγοριών: οικειοθελείς αποχωρήσεις με κίνητρα, πρόωρες συνταξιοδοτήσεις και μετατάξεις σε εταιρείες του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Οι εργασίες των ναυπηγείων Ελευσίνας επικεντρώνονται στην κατασκευή πλοίων για το πολεμικό ναυτικό και την κατασκευή βαγονιών για τον ΟΣΕ. Σε ότι αφορά τις επισκευές,

υπολογίζονται κατά μέσον όρο σε 160 πλοία το χρόνο, κύρια του εμπορικού ναυτικού, ενώ γίνονται και εκτεταμένες μετασκευές πλοίων. Επίσης, υπάρχει μια δραστηριότητα που αφορά στην κατασκευή γερανογεφυρών για τον ΟΛΘ, πλωτών εξέδρων, γεφυρών και δεξαμενών, μίας ναυπηγικής κλίνης από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη, καθώς και μια σειρά άλλων μηχανοκατασκευών για άλλους κλάδους της βιομηχανίας. Και στα δύο ναυπηγεία, το πρόβλημα επικεντρώνεται στην μειωμένη ζήτηση που δέχονται από τον κλάδο της εμπορικής ναυτιλίας.

Οι αιτίες της κρίσης και τα χαρακτηριστικά του ανταγωνισμού

Σύμφωνα με τους προέδρους των σωματείων Σκαραμαγκά και Ελευσίνας, και τον αντιπρόεδρο του ΔΣ των ναυπηγείων Ελευσίνας, η κρίση αποδίδεται κυρίως στο γεγονός ότι οι μισθοί στα ελληνικά ναυπηγεία είναι υψηλότεροι από τους αντίστοιχους μισθούς σε γειτονικές χώρες, όπως η Τουρκία και οι χώρες της Μαύρης Θάλασσας, αλλά και στις χώρες της νότιο-ανατολικής Ασίας, ιδιαίτερα δε στην Ν. Κορέα. Επισημαίνουν ότι παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα η παραγωγικότητα της εργασίας είναι υψηλότερη, χάρη στην καλύτερη οργάνωση και την καλύτερη υποδομή, η υπεροχή αυτή των ελληνικών ναυπηγείων έναντι των ανταγωνιστριών χωρών της ανατολικής Ευρώπης και της Ασίας, δεν αντισταθμίζει την διαφορά των μισθών, με αποτέλεσμα το κόστος εργασίας να είναι υψηλότερο στην Ελλάδα. Ο αθέμιτος ανταγωνισμός από τις ανταγωνίστριες χώρες χαμηλού κόστους εργασίας αφορά κυρίως στην κατασκευή νέων εμπορικών σκαφών, δηλαδή μίας σχετικά απλής ναυπηγικής εργασίας που δεν απαιτεί υψηλή τεχνογνωσία. Η κατασκευή αυτών των σκαφών στις χώρες αυτές γίνεται πλέον σε τιμές μη ανταγωνιστικές για την ελληνική, και την ευρωπαϊκή παραγωγή εν γένει. Κατά τα τελευταία πέντε έτη, η κρίση στα ελληνικά ναυπηγεία επηρέασε σημαντικά και τις μεγάλες επισκευές, για τις οποίες οι πλοιοκτήτριες εταιρείες προτιμούν τις χώρες χαμηλού κόστους.

Αυτή η κατάσταση έχει επηρεάσει και τον εσω-

τερικό ανταγωνισμό, ο οποίος εντείνεται από την διαφορετική δομή των δύο ναυπηγείων. Σύμφωνα με τον αντιπρόεδρο των ναυπηγείων Ελευσίνας, το ναυπηγείο Σκαραμαγκά δεν είναι ιδιωτικό ναυπηγείο, και επομένως δεν μπορεί να προσαρμοστεί εύκολα στις συνθήκες της ιδιωτικής οικονομίας. Μπορεί να λειτουργεί και σε κατάσταση οριακή από άποψη κερδοφορίας προκειμένου να διατηρήσει την απασχόληση, η οποία θεωρείται, από πολλούς, ότι είναι αυξημένη. Έτσι, για την διατήρηση της απασχόλησης, επισημαίνει ο αντιπρόεδρος του σωματείου των ναυπηγείων Ελευσίνας, οι διοικήσεις του αναγκάζονται να ασκούν πολιτική χαμηλών τιμών, ακόμη και κάτω από το κόστος παραγωγής. Βεβαίως, έχουν γίνει προσπάθειες, κατά το τελευταίο έτος, να αλλάξουν οι διοικήσεις, να προσλάβουν ξένο manager, ώστε να επιβληθεί στην λειτουργία των ναυπηγείων Σκαραμαγκά, η λογική της μεγάλης ιδιωτικής επιχείρησης. Έως τώρα, όμως, δεν έχει επιτευχθεί κάτι τέτοιο και τα εν λόγω ναυπηγεία εξακολουθούν να δίνουν προσφορές με τιμές κατώτερες του κόστους.
Σύμφωνα ωστόσο, με τον πρόεδρο του επιχειρησιακού σωματείου των ναυπηγείων Σκαραμαγκά η ελληνική ναυπηγική βιομηχανία εκτός από τα παραπάνω προβλήματα έχει να αντιμετωπίσει και μία σειρά πρόσθετων δυσκολιών που δυσχεραίνουν ακόμη περισσότερο την θέση της σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Συγκεκριμένα, ο πρόεδρος του σωματείου αναφέρει τα εξής:

- την έλλειψη προσανατολισμού και στρατηγικής, τόσο των ναυπηγικών μονάδων της Ελλάδας όσο και του Κράτους,
- την απουσία των μεγάλων ναυπηγείων από τις αγορές των νέων εμπορικών κατασκευών για μακρύ χρονικό διάστημα 15 ετών περίπου,
- την κρίση αξιοπιστίας της ναυπηγικής βιομηχανίας στα μάτια των επενδυτών και των τραπεζών,
- την απαξίωση του εξοπλισμού, και κυρίως των μεθόδων εργασίας, και
- την χαμηλή παραγωγικότητα των ναυπηγείων στην Ελλάδα.

Προτάσεις και προοπτικές

Στα δύο ναυπηγεία γίνονται προσπάθειες τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού ώστε να αυξηθεί περαιτέρω η παραγωγικότητα της εργασίας και να αντιμετωπισθεί ο ανταγωνισμός από τις χώρες χαμηλού κόστους εργασίας.

Διατυπώνεται από κοινού, ότι η σημαντικότερη διέξοδος από την κρίση, θεωρείται η ανανέωση του ακτοπλοϊκού στόλου που θα προκύψει μετά την άρση του cabotage δεδομένου ότι τα σημερινά πλοία είναι γερασμένα και παρωχημένης τεχνολογίας και οι πλοιοκτήτριες εταιρείες προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον ξένο ανταγωνισμό θα προβούν σε αναγκαστική ανανέωση του στόλου τους. Ο αντιπρόεδρος των ναυπηγείων Ελευσίνας θεωρεί ότι τα ελληνικά ναυπηγεία έχουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς την κατασκευή ferry boats και κρουαζιερόπλοιων, διότι πρόκειται για ένα είδος σκαφών στην παραγωγή των οποίων υστερούν σημαντικά τα ναυπηγεία της Κορέας και της νότιο-ανατολικής Ασίας γενικότερα --μολονότι έχουν πραγματοποιήσει σημαντικές προόδους κατά τα τελευταία έτη, έτσι ώστε να μπορούν στο μέλλον να διεκδικήσουν ένα σημαντικό μερίδιο και σε αυτήν την αγορά. Υπολογίζεται ότι χάρη στην άρση του cabotage θα κατασκευαστούν 200 σκάφη ακτοπλοΐας και κρουαζιερόπλοια μέσα στην επόμενη δεκαετία. Η τιμή ενός εκάστου εξ αυτών των σκαφών ανέρχεται σε 50 εκ. δολάρια περίπου και τα ελληνικά ναυπηγεία θα έπρεπε να αναλάβουν ένα σημαντικό μέρος της κατασκευής τους.

Σε ότι αφορά την κρατική παρέμβαση, το δημόσιο δεν μπορεί να προβεί σε ειδικά κίνητρα διότι μια τέτοια πολιτική απαγορεύεται από την 7η κοινοτική οδηγία, παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα εκ της γεωγραφικής της θέσεως εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις θαλάσσιες μεταφορές και θα ήταν λογικό να ενισχυθεί ο κλάδος. Την ενίσχυση του κλάδου μέσω της αύξησης του ποσοστού επιδότησης επί των συμβολαίων ναυπήγησης από 9% σε 15% είχε προωθήσει και η πρώην υπουργός Βιομηχανίας και Ανάπτυξης χωρίς ωστόσο θετικό αποτέλεσμα. Η αύξηση των κρα-

τικών επιδοτήσεων για την κατασκευή πλοίων και η συνέχιση χορήγησης των επιδοτήσεων αυτών πέραν της 31ης Δεκεμβρίου του 2000, αποτελούν πάγιο αίτημα των συνδικάτων του κλάδου σε εθνικό επίπεδο.

Σοβαρό πρόβλημα στην Ελλάδα είναι και το θέμα των σχέσεων του κλάδου με το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στην Ελλάδα, οι τράπεζες δεν έχουν μέχρις στιγμής εμπλακεί στενά σε εργασίες των ναυπηγείων, όπως γίνεται σε άλλες χώρες. Δεν υπάρχουν στις τράπεζες εξειδικευμένες ομάδες ναυτικών και άλλων εμπειρογνωμόνων ικανές να παρακολουθήσουν την εξέλιξη των εργασιών στην κατασκευή ενός πλοίου. Ως εκ τούτου, η αλλαγή των σχέσεων του κλάδου με το τραπεζικό σύστημα και οι ευνοϊκότεροι όροι χορήγησης δανείων θα ήταν σαφώς μια ευνοϊκή εξέλιξη για την προσπάθεια των ελληνικών ναυπηγείων να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τον πρόεδρο του σωματείου εργαζομένων στα ναυπηγεία Σκαραμαγκά, η εξυγίανση της Ν/ Ζώνης και η δημιουργία σύγχρονων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων σε αυτή, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανασυγκρότηση της ελληνικής ναυπηγικής βιομηχανίας έτσι ώστε να καταστεί ανταγωνιστική και αξιόπιστη. Στο πλαίσιο αυτό, η δημιουργία μητρώου ναυπηγοεπισκευαστικών επιχειρήσεων θεωρείται καθοριστικής σημασίας. Τα σωματεία της Ν/ Ζώνης στηρίζουν τις προτάσεις αυτές, διαφοροποιούνται ωστόσο σημαντικά ως προς τον τρόπο υλοποίησής τους και τάσσονται κατά της άρσης του cabotage. Επιρρίπτουν δε, σημαντικές ευθύνες στην σημερινή κυβέρνηση για την καθυστέρηση να εφαρμόσει στην πράξη τον ν. 2642/1998 για την δημιουργία μητρώου επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή, μετατροπή, επισκευή και συντήρηση πλοίων, καθώς και τα υπ' αριθμόν 187, 245 και 246 σχετικά Προεδρικά Διατάγματα.

Αναφορικά με την ύπαρξη μίας ενιαίας πολιτικής σε εθνικό επίπεδο, το ναυπηγείο της Ελευσίνας έχει προτείνει κατά καιρούς να έχει συνεργασία με τα ναυπηγεία του Σκαραμαγκά, ωστόσο μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει κανένα είδος ανταπόκρισης.

Ευρωπαϊκή ημέρα δράσης, η Ελληνική συμμετοχή

Όσον αφορά την πρωτοβουλία της EMF για την Ευρωπαϊκή ημέρα δράσης στην ναυπηγική βιομηχανία στις 5 Νοεμβρίου 1999, δεν σημειώθηκαν σχετικές δραστηριότητες από τα συνδικάτα και τις επιχειρήσεις του κλάδου σε εθνικό επίπεδο. Ο βασικός λόγος για την απουσία σχετικών δράσεων σε εθνικό επίπεδο, είναι η έλλειψη συντονισμού με τα σωματεία του κλάδου και οι οργανωτικές αδυναμίες από την μεριά της ΠΟΕΜ.

Η απουσία αυτή, αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την συνολικότερη αδυναμία των ελληνικών συνδικάτων του κλάδου σε ζητήματα συμμετοχής, εκπροσώπησης, επικοινωνίας και πληροφόρησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τόσο στην περίπτωση της ΠΟΕΜ όσο και των περισσοτέρων συνδικάτων του κλάδου οι λόγοι είναι κυρίως οικονομικοί. Σημαντικό εμπόδιο αποτελεί ωστόσο και το θέμα της γλώσσας. Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση του προέδρου του σωματείου ΣΕΝΕ, ο οποίος μεταξύ άλλων αναφέρει ότι τα ελληνικά συνδικάτα θα είχαν σημαντικά οφέλη εάν μπορούσαν να ξεπεράσουν τα παραπάνω προβλήματα και επιτύγχαναν μία καλύτερη ανταλλαγή εμπειρίας, πληροφόρησης και γνώσης στα ζητήματα του κλάδου.

Ωστόσο τα συνδικάτα της Τρίαινας, του ΣΕΝΕ και του ΝΑΥΣΙ, καθώς και η διοίκηση των Ναυπηγείων Ελευσίνας και η ΕΕΝΒ υποστηρίζουν το πλαίσιο των προτάσεων της EMF τουλάχιστον σε ότι αφορά την ανάγκη μίας συντονισμένης πολιτικής των ναυπηγικών βιομηχανιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο την επίλυση του προβλήματος του αθέμιτου ανταγωνισμού που έχει προκύψει κυρίως από την Ν. Κορέα. Σύμφωνα με την ΕΕΝΒ, θα πρέπει να ασκηθεί πολιτική πίεση στην Κορέα και να εντατικοποιηθεί από το ΔΝΤ ο έλεγχος της χρηματοδότησής του προς την χώρα αυτή. Θεωρεί επίσης σημαντική την ενίσχυση της χρηματοδότησης για την ανάπτυξη των προγραμμάτων Έρευνας και Ανάπτυξης (R/D) με κύριο στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας της ευρωπαϊκής ναυπηγικής βιομηχανίας.

Σχόλιο

Η ελληνική ναυπηγική βιομηχανία βρίσκεται σε κρίση εξαιτίας του ανταγωνισμού που αντιμετωπίζει από τις χώρες χαμηλού κόστους εργασίας. Βεβαίως, στην μείωση της ανταγωνιστικότητάς συνέβαλε, από το 1986 μέχρι σήμερα, και η ανατίμηση της δραχμής, η οποία κατέστησε υψηλότερες τις τιμές των ελληνικών ναυπηγικών προϊόντων και υπηρεσιών. Υπό την πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού, τα ελληνικά ναυπηγεία έχουν αναγκαστεί να προχωρήσουν σε μια σειρά διαρθρωτικών αλλαγών που είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση της απασχόλησης. Μέσω αυτών των διαρθρωτικών αλλαγών εγκαθίστανται σταδιακά οι όροι για μια επανένταξη των ελληνικών ναυπηγείων στις διεθνείς αγορές με όρους που θα τους επιτρέπουν να έχουν υψηλή κερδοφορία. Οι αλλαγές αυτές πραγματοποιούνται με βασικό μοχλό τις ιδιωτικοποιήσεις, τις προγραμματικές συμφωνίες με το ελληνικό κράτος, την στροφή στην κατασκευή σκαφών που δεν κατασκευάζονται εύκολα στις χώρες χαμηλού κόστους εργασίας, και στον τεχνολογικό και οργανωτικό εκσυγχρονισμό. Η άρση του cabotage και η αναγκαστική ανανέωση του στόλου που θα προκύψει αποτελεί πρόκληση για τα ελληνικά ναυπηγεία. Προκειμένου να ανταποκριθούν στη πρόκληση αυτή, θα χρειαστεί να αλλάξει και η σχέση του κλάδου με το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Τέλος, στο πλαίσιο του αθέμιτου ανταγωνισμού από τις χώρες της νότιο-ανατολικής Ασίας, οι προτάσεις της EMF αποτελούν μία πρώτη βάση για την δημιουργία ενιαίας πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο και για τον συντονισμό δράσεων των συνδικάτων του κλάδου σε όλη την Ευρώπη.

Καταναλωτικά δάνεια και εργαζόμενοι

του Ηλία Ιωακείμογλου

Τα νοικοκυριά των εργαζόμενων τάξεων δανείζονται με υψηλά επιτόκια, διότι δεν διαθέτουν το εισόδημα που είναι αναγκαίο για την συντήρησή τους και την αναπαραγωγή τους. Το ύψος των επιτοκίων με το οποίο δανείζονται, και το οποίο σήμερα ανέρχεται σε 20% περίπου, δείχνει ότι είναι μεγάλη η απόσταση ανάμεσα στο εισόδημά τους και στο εισόδημα που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Το ύψος των τόκων που καταβλήθηκαν για καταναλωτικά δάνεια ανήλθε σε 250 δις περίπου κατά το 1999 έναντι 120 δις περίπου το 1996.

Ως αιτίες του φαινομένου της υπερχρέωσης των νοικοκυριών αναφέρονται συνήθως τα εξής: Πρώτον, τα νοικοκυριά έχουν ελλιπή πληροφόρηση σχετικά με την πραγματική οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγεται ο συγκεκριμένος δανεισμός. Ωστόσο δεν είναι λογικό να υποθέτουμε ότι με επιτόκια της τάξης του 20%, ο καταναλωτής δεν διαθέτει αρκετή νοημοσύνη ώστε να αντιληφθεί πως η επιβάρυνση που συνεπάγεται ο δανεισμός είναι επαχθής.

Ακολουθεί δεύτερος ισχυρισμός, σύμφωνα με τον οποίο "οι καταναλωτές κάνουν αλόγιστη χρήση των πιστωτικών καρτών". Είναι αλήθεια ότι δεν ισχύει αυτό που ισχυρίζεται η καταναλωτική θεωρία, δηλαδή ότι οι καταναλωτές πράττουν ως πλήρως ορθολογικά άτομα. Ωστόσο, είναι δύσκολο να υποστηρίξει κάποιος ότι δρουν πλήρως ανορθολογικά.

Τρίτον, ευθύνη αποδίδεται στην ευκολία με την οποία οι τράπεζες χορηγούν τα δάνεια. Αυτό αποτελεί ορθή, πλην όμως άχρηστη διαπίστωση: ο λόγος ύπαρξης των τραπεζών είναι να μετατρέπει την αποταμίευση σε επένδυση παράγοντας κέρδη, μεταξύ άλλων χορηγώντας και δάνεια με υψηλά επιτόκια.

Τέταρτον, ορισμένα απροσδόκητα γεγονότα (όπως η ανεργία) οδηγούν σε αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των νοικοκυριών. Αυτός ο ισχυρισμός πλησιάζει στην πραγματικότητα. Πρόκειται, όμως, για απροσδόκητα γεγονότα, ή μήπως για μονιμότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά των εργαζόμενων τάξεων;
Οι πραγματικές αιτίες για την υπερχρέωση των νοικοκυριών βρίσκονται στην μείωση του εισοδηματικού μεριδίου της εργασίας:

Πρώτον, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, του οποίου η κύρια πηγή εισοδήματος είναι η μισθωτή εργασία, δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις ανάγκες του, οι οποίες μάλιστα είναι διευρυνόμενες για τον πολύ απλό λόγο ότι ζούμε σε μια κοινωνία που συνεχώς αναβαθμίζει τις ανάγκες της, τα καταναλωτικά της πρότυπα. Υπάρ-

	Υπόλοιπα τέλους περιόδου σε δισ.δρχ.	Επιτόκια % Καταναλωτικών δανείων	Επιτόκια βραχυπρόθεσμων δανείων προς τις επιχειρήσεις	Επιτόκια εμπορικής	Εκτίμηση ΙΝΕ για τα επιτόκια % Καταναλωτικών δανείων
1995	423.1	μ.δ.σ*	23.1	24	26
1996	574.5	μ.δ.σ*	21	23	24
1997	731.6	μ.δ.σ*	18.9	22	22
1998	1000.6	μ.δ.σ*	18.6	20	22
Οκτ. 1999	1278.1	20.4	15	18.5	

χει, λοιπόν, αναντιστοιχία του μέσου μισθού με το καλάθι αγαθών που στην εποχή μας θεωρούνται ως αναγκαία για μια "κανονική", αξιοπρεπή διαβίωση.

Δεύτερον, στην διάρκεια των δεκαπέντε τελευταίων ετών, έχει διευρυνθεί η απόσταση του κατώτατου μισθού από τον μέσο μισθό, με αποτέλεσμα μια αυξανόμενη μερίδα χαμηλόμισθων να αντιμετωπίζει προβλήματα ικανοποίησης βασικών αναγκών. Πρόκειται για μια μερίδα των μισθωτών, η οποία, παρά το γεγονός ότι διατηρεί τα καταναλωτικά της πρότυπα αμετάβλητα, καταφεύγει στον υψηλότοκο δανεισμό για την ικανοποίηση βασικών αναγκών. Η ευκολία με την οποία οι τράπεζες χορηγούν τα δάνειά τους, επιτρέπει ακόμη και σε έναν "εργαζόμενο φτωχό" (working poor) να αποκτήσει πιστωτική κάρτα.

Εν κατακλείδι, όταν τα νοικοκυριά των εργαζόμενων τάξεων δεν διαθέτουν το εισόδημα με το οποίο μπορούν να αποκτήσουν το καλάθι των αναγκαίων αγαθών για την συντήρησή τους και την αναπαραγωγή τους,

- είτε προσφέρουν περισσότερη εργασία,
- είτε δαπανούν από την αποταμίευσή τους εάν υπάρχει,
- είτε δανείζονται.

Το γεγονός ότι σήμερα δανείζονται μεγάλα ποσά με επιτόκια 20% περίπου, αποτελεί ένδειξή ότι είναι μεγάλη η απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στο εισόδημά τους και στο εισόδημα που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Πόσο υψηλά είναι τα καταναλωτικά δάνεια; Από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος προκύπτουν τα παρακάτω:

Για τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων, στα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος αναφέρεται μόνον το έτος 1999. Για τα προηγούμενα έτη, έγινε αναγκαστικά εκτίμηση του ΙΝΕ με βάση τα επιτόκια των βραχυπρόθεσμων δανείων προς τις επιχειρήσεις των προηγουμένων ετών. Αναλυτικότερα, κατά το 1999 η διαφορά των δύο επιτοκίων (βραχυπρόθεσμου δανεισμού προς τις επιχειρήσεις και καταναλωτικών δανείων ανήλθε περίπου στις 5 εκατοστιαίες μονάδες για κάθε μήνα του 1999 (Ιαν/Οκτ). Με την εύλογη υπόθεση ότι η ίδια διαφορά υπήρχε και κατά τα προηγούμενα έτη, μπορούμε να εκτιμήσουμε το ύψος των επιτοκίων καταναλωτικών δανείων για την περίοδο 1995-1998. Για τον έλεγχο της υπόθεσης που κάναμε χρησιμοποιήσαμε τα επιτόκια της Εμπορικής Τράπεζας που λόγω του μεγέθους της χορηγεί ένα αρκετά μεγάλο μέρος των καταναλωτικών δανείων. Τα επιτόκια που εκτιμήσαμε είναι ελαφρώς ανώτερα της Εμπορικής. Αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με την πραγματικότητα διότι τα επιτόκια ορισμένων μικρών τραπεζών ήταν υψηλότερα των επιτοκίων της Εμπορικής με αποτέλεσμα ο μέσος όρος να είναι κατά τι υψηλότερος.

Με βάση τα παραπάνω, οι τόκοι που καταβλήθηκαν για καταναλωτικά δάνεια κατά το 1996, εκτιμάμε ότι ανήλθαν σε 120 δις δρχ. Για τα επόμενα έτη, 1997, 1998, 1999, οι αντίστοιχοι τόκοι ήταν περίπου 140, 190, και 250 δις δρχ. Βεβαίως, δεν καταβάλλεται το σύνολο των τόκων από νοικοκυριά εργαζομένων, καθώς ένα μέρος των δανείων χορηγείται σε νοικοκυριά με μεγάλα εισοδήματα από κέρδη και προσόδους. Παρόλα αυτά, επειδή τα ποσά είναι τόσο μεγάλα, είναι εύλογο να υποθέσουμε ότι η επιβάρυνση των νοικοκυριών των εργαζομένων αυξάνεται ταχύτατα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

19 Φεβρουαρίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με το Εργατικό Κέντρο Λουτρακίου διοργάνωσε ημερίδα στο Λουτράκι με θέμα "εργασιακές σχέσεις και 35ωρο" με εισηγητή τον επιστημονικό σύμβουλο του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Λέκτορα Γιάννη Κουζή.

27 Φεβρουαρίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με το Εργατικό Κέντρο Κιάτου διοργάνωσε ημερίδα στο Κιάτο με θέμα: "Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση" με εισηγητή τον Επιστημονικό Διευθυντή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, καθηγητή Σ. Ρομπόλη.

7 Μαρτίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με την Πανελλήνια Ομοσπονδία Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης, διοργάνωσε ημερίδα στην Αθήνα με θέμα: "Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις στην Δημόσια Διοίκηση" με εισηγητή τον επιστημονικό σύμβουλο του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Λέκτορα Γ.Κουζή.

8 Μαρτίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με ΑΔΕΔΥ και την ΕΛΜΕ Δυτικής Αττικής διοργάνωσε ημερίδα στη Αθήνα με θέμα: "Η κοινωνική ασφάλιση στην Δημόσια Διοίκηση"με εισηγητές τον επιστημονικό Διευθυντή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Καθηγητή Σ. Ρομπόλη και τα μέλη της Διοίκησης της ΑΔΕΔΥ Κ. Χριστόπουλο, Η. Βρετάκο και Δ. Αγκαβανάκη.

9-10 Μαρτίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γ. Ρωμανιάς) στην συνάντηση των εταίρων του προγράμματος HERMES (LEONARDO DA VINCI) η οποία πραγματοποιήθηκε στο DORTMUND της Γερμανίας. Στο πρόγραμμα αυτό, του οποίου ο στόχος συνιστάται στην έκδοση βιβλίων και CD-ROM σχετικών με την εξ'αποστάσεως εκπαίδευση και την ποιότητα στην κατάρτιση στα ΜΜΕ, μετέχουν το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ ως leader, τρείς γερμανικοί οργανισμοί, τρείς κυπριακές συνδικαλιστικές οργανώσεις και μια αντίστοιχη Ιταλική οργάνωση.

15 Μαρτίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με το Εργατικό Κέντρο Θεσσαλονίκης διοργάνωσε ημερίδα στη Θεσσαλονίκη με θέμα: "Το παρόν και το μέλλον της Κοινωνικής ασφάλισης" με εισηγητή τον Επιστημονικό Διευθυντή του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, καθηγητή Σ. Ρομπόλη.

16 Μαρτίου 2000

Το περιφεριακό ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Πελοποννήσου σε συνεργασία με το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. διοργάνωσε ημερίδα στην Τρίπολη με θέμα: " Υγιεινή και Ασφάλεια στους χώρους Εργασίας" με εισηγητές τον Πρόεδρο του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. Β. Μαρκόπουλο και την επιστημονή συνεργάτη του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. Θεώνη Κουκουλάκη.

20 - 21 Μαρτίου 2000

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Χρ. Παπαβασιλείου) στην ετήσια επιστημονική συνάντηση του CEDEFOP στην Θεσ/νικη με θέμα "πολιτικές απασχόλησης και αξιολόγηση των εμπειριών αντικατάστασης των εργαζόμενων-καταρτιζόμενων από ανέργους".

21 Μαρτίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε με εισήγηση του Γ.Ρωμανιά στην ημερίδα που διοργάνωσαν οι δάσκαλοι της περιοχής Θησείου-Πετραλώνων με θέμα " Η κοινωνική ασφάλιση σε καθεστώς ΟΝΕ". Στην ημερίδα πραγματοποίησε εισήγηση και ο Δ. Αγκαβανάκης μέλος της Ε.Ε. της ΑΔΕΔΥ με θέμα " Οι εξελίξεις στην νομοθεσία της κοινωνικής ασφάλισης των δημοσίων υπαλλήλων".

28 Μαρτίου 2000

Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού παρατηρητηρίου Τηλεργασίας του οποίου είναι Εθνικός Ανταποκριτής διοργανώνει στην Αθήνα συνάντηση με επιστημονικούς φορείς και ερευνητές με θέμα: "Η Τηλεργασία στην Ελλάδα".

3 Μαρτίου - 14 Απριλίου 2000

Το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με το ΕΚΕΜ διοργανώνει σειρά διαλέξων που πραγματοποιούνται στην Αθήνα (Αίθουσα ΕΚΕΜ) με τα εξής θέματα:

α) ΟΝΕ Μισθοί και Ανεργία (Ηλίας Ιωακείμογλου)

β) Ζητήματα εκπαίδευσης και Επαγγελματικές καταρτίσης (Κ. Δημουλάς)

γ) ΟΝΕ και Εργασιακές σχέσεις (Γ. Κουζής)

δ) Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Γ.Ρωμανιάς).

ΙΝΕ / ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ
Εμμανουηλ Μπενάκη 71Α Τ.Κ. 106 81